



**Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

**«ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΥΤΕΚΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ: ΜΙΑ  
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ»**



**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:**

**ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ Μ. ΜΑΡΙΝΑ**

**ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Δ. ΕΥΘΥΜΙΑ**

**ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ Α. ΣΩΤΗΡΙΑ**

**ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ:**

**ΓΙΔΑΡΑΚΟΥ ΜΑΡΙΑΝΝΑ**

**ΠΑΤΡΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2013**



## ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<b>ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....</b>	<b>8</b>
<b>ABSTRACT.....</b>	<b>9</b>
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1<sup>ΟΝ</sup>.....</b>	<b>10</b>
<b>1.1. Ιστορική αναδρομή της οικογένειας.....</b>	<b>10</b>
1.1.1. Η εξέλιξη της οικογένειας διαμέσου της ιστορίας.....	11
1.1.2 Οι θεωρίες περί της οικογένειας του 19 <sup>ο</sup> αιώνα .....	15
1.1.2.1. Η ανάλυση του Μαρξ για την Οικογένεια .....	16
1.1.2.2. Η Θεωρία του Bachofen.....	17
1.1.2.3. Η Θεωρία του Lewis Henry Morgan.....	18
1.1.2.4. Η Θεωρία του Πάρσονς .....	19
1.1.2.5. Η οικογένεια ως κοινωνικός θεσμός .....	20
<b>1.2. Ορισμοί για την οικογένεια.....</b>	<b>22</b>
<b>1.3. Μορφές της οικογένειας.....</b>	<b>25</b>
<b>1.4. Η δομή της οικογένειας.....</b>	<b>26</b>
<b>1.5. Οι λειτουργίες της οικογένειας.....</b>	<b>30</b>
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2<sup>ΟΝ</sup> ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....</b>	<b>34</b>
<b>2.1. Τι είναι η Πολύτεκνη Οικογένεια.....</b>	<b>34</b>
<b>2.2. Οι Σύλλογοι για την Πολύτεκνη Οικογένεια.....</b>	<b>35</b>
2.2.1. Στόχοι της ΑΣΠΕ .....	39
2.2.2. Άλλες Δραστηριότητες της ΑΣΠΕ .....	40
<b>2.3. Νομοθετικό Πλαίσιο για την Πολύτεκνη Οικογένεια.....</b>	<b>41</b>
2.3.1. Νόμος 1910/1944.....	41
2.3.2. Νόμος 860/1979.....	42

2.3.3. Νόμος 3454/2006.....	44
2.3.4. Συνταγματική προστασία πολυτέκνων .....	44
2.3.5. Διεθνής Σύμβαση Για Τα Δικαιώματα Του Παιδιού .....	45
<b>2.4. Νομοθετικά Διατάγματα και Πρόνοιες για τους Πολύτεκνους .....</b>	<b>45</b>
2.4.1. Άδεια μητρότητας δημοσίων υπαλλήλων.....	45
2.4.2. Μειωμένες Αμοιβές Δικηγόρων για Πολύτεκνους.....	46
2.4.3. Αστυνομικοί πολύτεκνοι.....	46
2.4.4. Εισφορές υπαλλήλων ΟΤΑ.....	47
2.4.5 Απαλλαγή πολυτέκνων από τα τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτου .....	47
2.4.6. Επαγγελματική άδεια σε πολύτεκνους σε Λαϊκές Αγορές, Πλανόδιο και Υπαίθριο Εμπόριο.....	47
2.4.7. Πολύτεκνοι Στρατιωτικοί .....	47
2.4.8. Μουσεία, Μνημεία και Αρχαιολογικοί χώροι .....	48
2.4.9. Ατέλειες πολυτέκνων.....	48
2.4.10. Διδακτικά βιβλία φοιτητών.....	48
2.4.11. Παιδικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί .....	48
2.4.12. Μειωμένο τιμολόγιο ηλεκτρικού ρεύματος.....	49
2.4.13. Δικηγόροι πολύτεκνοι.....	49
2.4.14. Διορισμοί και Προσλήψεις Πολυτέκνων στο Δημόσιο .....	49
2.4.15. Δικαστικά έξοδα και τέλη πολυτέκνων .....	50
2.4.16. Μειωμένες Αμοιβές Δικηγόρων για Πολύτεκνους.....	50
2.4.17. Πολύτεκνοι εκπαιδευτικοί .....	50
2.4.18. Εισιτήρια μεταφορικών μέσων .....	50
2.4.19. Εισφορές υπαλλήλων ΟΤΑ.....	50
2.4.20. Λεωφορεία ιδιωτικής χρήσης σε πολύτεκνους.....	50
2.4.21. Μεταπτυχιακά και μεταδιδακτορικά προγράμματα υποτροφιών .....	50

2.4.22. Μετάθεση πολύτεκνων δημοσίων υπαλλήλων .....	51
2.4.23. Μετάταξη πολύτεκνων δημοσίων υπαλλήλων σε παραμεθόριες περιοχές .53	
2.4.24. Μετεγγραφή Φοιτητών .....	55
2.4.25. Πολύτεκνοι συνταξιούχοι ναυτικοί.....	55
2.4.26. Πολυθεσία Πολυτέκνων στο Δημόσιο.....	55
2.4.27. Προσλήψεις Πολυτέκνων στον Ιδιωτικό Τομέα.....	56
2.4.28. Πυροσβέστες πολύτεκνοι.....	56
2.4.29. Προσωποκράτηση πολυτέκνων .....	56
2.4.30. Στρατιωτική θητεία.....	56
2.4.31. Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατες Στρατιωτικές Σχολές Υπαξιωματικών.....	57
2.4.32. Στέγαση Πολυτέκνων .....	58
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3<sup>ON</sup> ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....</b>	<b>59</b>
<b>3.1. Σκοπός της παρούσας έρευνας.....</b>	<b>59</b>
<b>3.2. Ερευνητικά Ερωτήματα.....</b>	<b>59</b>
<b>3.3. Εργαλείο Συλλογής Δεδομένων .....</b>	<b>59</b>
<b>3.4. Πληθυσμός - Δείγμα έρευνας - Περιορισμοί .....</b>	<b>60</b>
<b>3.5. Αποτελέσματα .....</b>	<b>60</b>
3.5.1. Προφίλ Πολύτεκνων οικογενειών .....	60
3.5.2. Απόψεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκτης Οικογένειας .....	61
3.5.3. Απόψεις σχετικά τις συνέπειες των προβλημάτων .....	62
3.5.4. Απόψεις σχετικά με τη συμβολή του κράτους στην επίλυση των όποιων προβλημάτων. ....	63
3.5.5. Έξτρα Ερώτηση για την πολύτεκτη Οικογένεια Αλβανικής καταγωγής .....	64

<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4<sup>ΟΝ</sup> ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....</b>	<b>65</b>
<b>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ .....</b>	<b>67</b>
<b>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....</b>	<b>70</b>



## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα, παρουσιάζει τις αντιλήψεις και τα προβλήματα που παρουσιάζουν οι πολύτεκνες οικογένειες στην Ελλάδα. Μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων διαφαίνεται η έλλειψη ευκαιριών από την οποία φαίνεται να «πάσχουν» οι πολύτεκνες οικογένειες. Το γεγονός ότι υπάρχουν πολλά παιδιά στην οικογένεια, καθιστά τη ζωή της οικογένειας πιο δύσκολη όσον αφορά το οικονομικό σκέλος, επιπρόσθετα όμως, φαίνεται ότι αφαιρεί ευκαιρίες από τα μέλη της οικογένειας, όπως τις ίσες ευκαιρίες μόρφωσης όλων των παιδιών, την πρόσβαση στην απασχόληση και την ψυχαγωγία. Επίσης παρατηρούμε ότι υπάρχουν πολύτεκνες οικογένειες που αδυνατούν ακόμα και να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες όπως τροφή και ένδυση.

Το εμπειρικό μέρος της έρευνας πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης (συνέντευξη) σε επτά οικογένειες, έξι εξ'αυτών διαμένουν στην πόλη της Πάτρας και μία στο χωριό Τριταία, 50 Km έξω από την Πάτρα.

Στο 1<sup>ο</sup> κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην οικογένεια και την πορεία της στο χρόνο, στις θεωρίες περί οικογένειας κατά τον 19<sup>ο</sup> αιώνα, στους ορισμούς που έχουν δοθεί για την οικογένεια και τέλος γίνεται μια εκτενής αναφορά στις μορφές, στη δομή και στις λειτουργίες της οικογένειας.

Στο 2<sup>ο</sup> κεφάλαιο δίνεται η έννοια της πολύτεκνης οικογένειας και γίνεται αναφορά στους συλλόγους για την πολύτεκνη οικογένεια. Ακολουθεί το Νομοθετικό Πλαίσιο και το κεφάλαιο κλείνει με τα νομοθετικά Διατάγματα και τις Πρόνοιες για τους Πολύτεκνους.

Στα επόμενα κεφάλαια 3 & 4 παρατίθενται αναλυτικά η μεθοδολογία και τα αποτελέσματα της έρευνας, τα οποία καταδεικνύουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πολύτεκνες οικογένειες. Οι ενότητες καλύπτουν πληροφορίες για τις οικογένειες που μελετήθηκαν, όπως επαγγελματική / εισοδηματική τάξη, οικογενειακή και ηλικιακή κατάσταση. Ταυτόχρονα όμως η έρευνα καλύπτει και ένα μέρος των αντιλήψεων των ερωτηθέντων, όσον αφορά στα σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζουν και για τα οποία θα έπρεπε να ζητήσουν βοήθεια από το κράτος.



## **ABSTRACT**

This study presents the perceptions and problems with large families in Greece. Through the analysis of the results reveals the lack of opportunities that seem to "suffer" large families. The fact that there are many children in the family, making family life more difficult for the financial aspect, but in addition, it seems that removes opportunities from family members as equal educational opportunities for all children, access to employment and entertainment. We also note that there are large families who are unable to meet even their basic needs such as food and clothing.

The empirical part of the research conducted by the method of qualitative analysis (interview) in seven families, six of them reside in the city of Patras, one Triteia village, 50 Km outside Patras.

In the first chapter refers to the family and the course of time, the theories of the family in the 19th century, the definitions given for the family and eventually becomes a comprehensive reference to the forms, structure and functions of the family.

In the second chapter is the concept of a large family and make reference to the clubs for the large family. Below is the legislative framework and the chapter ends with Legislative Decree and the provisions for their large families. In the following chapters 3 & 4 are presented the methodology and results of research, which demonstrate the problems faced by large families. The modules cover information for the families studied, such as vocational / income group, marital status and age. Simultaneously, however, the survey covers a part of the perceptions of respondents regarding the main problems / needs met and who should seek help from the state.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1<sup>ΟΝ</sup>

### 1.1. Ιστορική αναδρομή της οικογένειας

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα κάνουμε μια σύντομη ανασκόπηση στον θεσμό της οικογένειας.

Ανατρέχοντας στην ιστορία της Δυτικής Ευρώπης και των Βαλκανίων, βλέπουμε ότι η οικογένεια, δεν είναι απλά παρούσα αποτελώντας τον πρωταρχικό παράγοντα στην οργάνωση της κοινωνικής ζωής, αλλά αποτελεί το βασικό σκελετό, πάνω στον οποίο αναπτύσσονται οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις καθώς και σχέσεις δύναμης και εξουσίας.

Η οικογένεια σήμερα είναι περισσότερο πολύμορφη και «ανοικτή», απ'ότι ήταν πριν τριάντα χρόνια. Στην παραδοσιακή οικογένεια-πυρήνα (nuclear family), που δημιουργείται με το γάμο και απαντάται ως βασική μονάδα σε όλες τις άλλες παλαιότερες μορφές οικογένειας (δηλαδή οι γονείς με τα παιδιά τους), έχουν προστεθεί και οι μονογονεϊκές οικογένειες (συμπεριλαμβανομένων των ανύπαντρων μητέρων με παιδιά) και τα ζευγάρια που συζούν (συμβίωση) με ή χωρίς παιδιά. Παρόλο όμως που οι δυο τελευταίοι τύποι οικογενειών εμφανίζονται σήμερα με διάφορες παραλλαγές σε μεγαλύτερη συχνότητα παρά ποτέ, καθώς τα διαζύγια αυξήθηκαν και η σεξουαλική ηθική έγινε εντυπωσιακά ανεκτικότερη, η παραδοσιακή οικογένεια-πυρήνας εξακολουθεί να κατέχει κεντρικό ρόλο στις κοινωνίες μας και συνεχίζει για πολλούς να αποτελεί το πρότυπο της «πραγματικής» οικογένειας (Μαράτου-Αλιπράντη Λ., 1999).

Για το λόγο αυτό υπάρχουν διάφοροι τύποι οικογένειας. Μπορεί να παρουσιάζουν ομοιότητες, αλλά οι διαφορές τους είναι ουσιαστικές και συνδέονται με τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούν. Οι εκάστοτε τύποι οικογένειας αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση με την κοινωνία. Η οικογένεια οργανώνεται και εξελίσσεται παράλληλα με την κοινωνία και οι οποιοσδήποτε μεταβολές της σηματοδοτούν γενικότερες κοινωνικές μεταβολές.

Πολύ σημαντική είναι η μετεξέλιξη της εκτεταμένης οικογένειας σε πυρηνική. Οι W.H. Reihl και F. Le Play, αντιλαμβάνονται την εκτεταμένη οικογένεια ως μια

μορφή οικογένειας συνδεδεμένη με την περιουσία. Υποστήριζαν πως οι κοινωνικές ομάδες οι οποίες δεν είχαν περιουσία δημιουργούσαν μικρές οικονομικές ομάδες και εξαιτίας αυτού η «μεγάλη» οικογένεια χαρακτήριζε τα ανώτερα στρώματα, ενώ η «μικρή» τα χαμηλότερα ((Νόβα - Καλτσούνη, 2004).

### **1.1.1. Η εξέλιξη της οικογένειας διαμέσου της ιστορίας**

Υπήρξαν λαοί που στα προϊστορικά ή τα πρωτοϊστορικά τους χρόνια ζούσαν κάτω από το καθεστώς της κοινοκτημοσύνης της γυναίκας ή κάτω από συνθήκες μητριαρχίας. Αλλά, φαίνεται ότι όλοι οι λαοί δεν περνούν αναγκαστικά από τα ίδια στάδια, για να καταλήξουν στην οικογένεια.

Στην Ελλάδα, ήδη από τους αρχαίους χρόνους, η μονογαμική οικογένεια θεωρήθηκε βασικός θεσμός της κοινωνίας. Έτσι, από το γένος των ομηρικών χρόνων περνάμε στον οίκο, που αποτελεί ομάδα προσώπων με κοινή εξ αίματος καταγωγή και που κατοικούν στο ίδιο σπίτι (Α. Ραμού-Χαψιάδη, 1982). Από το γένος και τον οίκο απαρτίζεται η κώμη και το άστυ. Στη Ρώμη, η οικογένεια είναι αυστηρά πατριαρχική και επεκτείνεται σ' όλους τους συγγενείς που προέρχονται από αρρενογονία.

Στον Μεσαίωνα η οικογένεια είναι διαφορετικών επιδράσεων. Στο Βυζάντιο η οικογένεια αποτελεί τον πυρήνα της κοινωνίας, αλλά και μικρογραφία του κράτους με αρχηγό τον οικογενειάρχη, αλλά με πιο έντονο το προστατευτικό στοιχείο στην εξουσία του. Οι αλλαγές στη δομή και τη μορφή της οικογένειας συνεχίζονται κατά τον Μεσαίωνα (D. Nicholas, 2000) και εντείνονται στα χρόνια της Αναγέννησης, όπου αρχίζει να εισέρχεται σταδιακά το στοιχείο του ατομικισμού και της ελεύθερης επιλογής στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Ήδη όμως από το 15ο αιώνα (από το Μεσαίωνα στους νεότερους χρόνους) η οικογένεια έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές και αυτό διαφαίνεται από τις σχέσεις μεταξύ των συζύγων καθώς και τη θέση του παιδιού μέσα σε αυτή. Η οικογένεια παρατηρείται να στρέφεται προς τον εαυτό της και να απομακρύνεται όλο και πιο πολύ από τον έξω κόσμο. Τα παιδιά λαμβάνουν μια κεντρική θέση μέσα στο νέο οικογενειακό σχήμα και τα βασικά καθήκοντα των γονιών επικεντρώνονται στην ευτυχία και στη διαπαιδαγώγηση τους. Η μικρή οικογένεια αρχίζει να αποτελεί κανόνα για τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και η εργασία δεν συντελείται πλέον

εντός της οικογενειακής μονάδας και δεν χρειάζεται να συμμετέχουν όλα τα μέλη. Αυτό οδηγεί και στη διάκριση μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου χώρου. Οι σχέσεις μεταξύ των μελών χαρακτηρίζονται από αγάπη, εμπιστοσύνη, ειλικρίνεια, σεβασμό. Ο αιώνας αυτός έχει χαρακτηριστεί ως ο αιώνας του γάμου από έρωτα (Νόβα – Καλτσούνη, 2004).

Η οικογένεια των νεότερων χρόνων σέβεται την αρχή της προσωπικής αυτονομίας των μελών της και εδραιώνει τη μονογαμία. Για την προστασία αυτών των θεσμών επεμβαίνει ολοένα και περισσότερο η νομοθεσία με διάφορες κατευθύνσεις που εξαρτώνται από την πολιτική υφή του κάθε κράτους.

Στην Ελλάδα, στα τέλη του 19ου αιώνα διαμορφώνεται στις βιομηχανικές κοινωνίες η αυτόνομη ( αστική ) οικογένεια. Στην εποχή μας, η οικογένεια αρχίζει κυρίως με το γάμο και βασίζεται στην κοινή τους επιθυμία για συμβίωση.

Η μορφή της οικογένειας για τα ελληνικά δεδομένα (19ος αιώνας) ήταν η αγροτική. Ο άντρας είχε την πλήρη εξουσία και η γυναίκα και τα παιδιά υπάκουαν στις εντολές του. Ο άντρας είχε το ρόλο του προμηθευτή-συντηρητή της οικογένειας (Μουζακίτης –Ζαφείρη-Ζαφείρης, 1999). Η θέση του άντρα με λίγα λόγια ήταν έξω από το σπίτι. Αγωνιζόταν για να θρέψει τη γυναίκα και τα παιδιά του, να τους εξασφαλίσει τα συμφέροντα τους και να τους προστατεύσει. Ευθύνη της γυναίκας ήταν να φροντίζει για τις φυσικές και συναισθηματικές ανάγκες. Παρόλη την υποταγμένη στάση στον άντρα της, η γυναίκα δεν μπορούσε να θεωρηθεί καταπιεσμένη. Το μόνο μειονέκτημα ήταν ότι αποκτούσε σημασία ο ρόλος της μόνο όταν γινόταν μητέρα. Ζούσε στο πατρικό της μέχρι να παντρευτεί όπου και εκεί ήταν υποταγμένη ως κόρη να υπακούει στις εντολές της μητέρας (Δουμάνη, 1989).

Σχετικά με το παιδί η Δουμάνη (1989) παρατηρεί ότι ο φόβος να κακομάθει ήταν ανύπαρκτος. Η διαπαιδαγώγηση δεν υπήρχε με την έννοια που υπάρχει σήμερα. Ο γονιός εκπαίδευε το παιδί του αποκομμένος από την πραγματική ζωή μέσα στο χώρο του σπιτιού. Το παιδί μάθαινε κυρίως παρατηρώντας τις ενέργειες των δικών του ανθρώπων. Δεν χρειαζόταν οι γονείς να επιβάλλουν κάποια τιμωρία ή να ζητήσουν τη βοήθεια τους στην διεκπεραίωση ορισμένων εργασιών (Κατάκη, 1984).

Στη συγκεκριμένη μορφή οικογένειας, ο γάμος και η δημιουργία της οικογένειας βασίζονταν πάνω στο παιδί. « Χωρίς την ύπαρξη του παιδιού δεν υπήρχε λόγος για την συμβίωση των γονιών. Το παιδί δηλαδή αποτελούσε την κεντρική κολόνα η οποία στήριζε το οικοδόμημα του γάμου και της οικογένειας» (Κατάκη, 1984, :63).

Συνοπτικά τα εξελικτικά στάδια του θεσμού της οικογένειας παρουσιάζονται στον πίνακα 1.1.

Πίνακας 1.1. Τα εξελικτικά στάδια του θεσμού της οικογένειας

<b>ΕΠΟΧΗ</b>	<b>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ</b>
<b>ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ (ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΟΤΡΟΥ)</b>	ΜΗΤΡΙΑΡΧΙΑ. Ηγετική θέση στην οικογένεια είχε η γυναίκα (μητέρα $\hat{=}$ μητριαρχία) η οποία ήταν σεβαστό πρόσωπο στην οικογένεια και στην κοινωνία της εποχής. Ήταν υπεύθυνη για την αγωγή και την ανατροφή των παιδιών τα οποία έπαιρναν το όνομά της. Επίσης, η περιουσία κάθε οικογένειας περνούσε στην κόρη ή στις κόρες.
<b>ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ (ΜΕ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΟΤΡΟΥ)</b>	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ. Ηγετική θέση στην οικογένεια είχε ο άνδρας (πατέρας $\hat{=}$ πατριαρχία) γιατί, σε αντίθεση με τη γυναίκα, είχε την κατάλληλη σωματική δύναμη για να χρησιμοποιεί το άροτρο και να οργώνει. Έτσι η γυναίκα απέκτησε κατώτερη θέση, έγινε υπόδουλη του άνδρα και περιορίστηκε στην ανατροφή των παιδιών και στις οικιακές εργασίες.
<b>ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ</b>	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ. Ο άνδρας ήταν αρχηγός της οικογένειας και υπεύθυνος για την οργάνωση και τη διαχείριση του σπιτιού. Ωστόσο, η θέση της γυναίκας ήταν διαφορετική από τόπο σε τόπο. Στην Αρχαία Αθήνα οι γυναίκες δεν συμμετείχαν στα κοινά, αλλά ασχολούνταν με την ανατροφή των παιδιών και τις οικιακές εργασίες. Αντίθετα στην αρχαία Σπάρτη η γυναίκα αντιμετωπιζόταν ίσα με τον άνδρα (π.χ. μορφωνόταν, είχε γνώμη για όλα τα θέματα).
<b>ΡΩΜΑΪΚΗ</b>	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ. Ο άνδρας ήταν αρχηγός της οικογένειας και

<b>ΕΠΟΧΗ</b>	απόλυτος εξουσιαστής της γυναίκας και των παιδιών του.
<b>ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ</b>	ΓΥΝΑΙΚΑ-ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ. Η γυναίκα μπήκε στον εργασιακό – παραγωγικό χώρο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να συμμετέχει και ο άνδρας ενεργά στην ανατροφή των παιδιών και στις οικιακές εργασίες (κατάρριψη του παραδοσιακού ανδρικού ρόλου).
<b>ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΠΟΧΗ</b>	ΑΠΟΥΣΙΑ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΥ ΡΟΛΩΝ. Και οι δύο γονείς θεωρούνται ισότιμοι και βασικός τους στόχος είναι η καλύτερη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.

Πηγή: Παπαϊωάννου Α., 2007: 10-11

Με αφορμή τις διάφορες εξελίξεις που παραθέσαμε και παραπάνω, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, ηθικές η οικογένεια αλλάζει τόσο στη δομή όσο και στις λειτουργίες και δομή, τις οποία συναντάμε στη σύγχρονη κοινωνία. Η παραδοσιακή εκτεταμένη οικογένεια έχει πλέον αντικατασταθεί από την πυρηνική ή από άλλες μορφές οικογενειακής συνύπαρξης. Οι ρόλοι του άνδρα, της γυναίκας, των παιδιών μεταβάλλονται. Η γυναίκα συμμετέχει σχεδόν ισότιμα στο χώρο εργασίας ενώ ο άνδρας αναλαμβάνει υποχρεώσεις του νοικοκυριού και συμμετέχει στην φροντίδα των παιδιών (Μουζακίτης - Ζαφείρη - Ζαφείρης, 1999).

Ακόμη, εμφανίζονται νέες μορφές οικογένειας οι οποίες διατηρούν μερικά δομικά χαρακτηριστικά της. Η μονογονεϊκή οικογένεια η οποία αποτελείται από ένα γονέα συνήθως τη μητέρα, η άνευ γάμου συμβίωση με παιδιά, η διεθνική οικογένεια η οποία απαρτίζεται από γονείς από διαφορετική φυλή και θρησκεία και η ομοφυλοφιλική σχέση η οποία σε μερικές χώρες επιβεβαιώνεται και με τελετή γάμου (Ρήγα και συνεργάτες, 2006).

Στη συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία της εκβιομηχάνισης και των νέων τεχνολογιών η οικογένεια εκτός από το ότι αλλάζει μορφή, αντιμετωπίζει κάποια προβλήματα που δεν υπήρχαν στο παρελθόν. Τα προβλήματα είναι πολλά και ποικίλα και δεν διαφέρουν από εκείνα που αντιμετωπίζουν οι άλλες χώρες. Προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μελών, ναρκωτικά, αλκοόλ, βία, εγκληματική συμπεριφορά και παραπτωματικότητα και διάφορα άλλα (προβλήματα υγείας) (Μουζακίτης - Ζαφείρη - Ζαφείρης, 1999).

### 1.1.2 Οι θεωρίες περί της οικογένειας του 19<sup>ο</sup> αιώνα

Η οικογένεια έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης της κοινωνιολογίας και της πολιτισμικής ανθρωπολογίας από την αρχή του 19<sup>ου</sup> αιώνα. Οι Γάλλοι κοινωνιολόγοι Λε Πλαί και Κόντ διακήρυξαν την κρίση της γαλλικής οικογένειας, ως απόρροια της γαλλικής επανάστασης. Θεώρησαν ότι μια από τις πιο σημαντικές επιπτώσεις της γαλλικής επανάστασης ήταν η απόρριψη των αυταρχικών και ιεραρχικών σχέσεων μεταξύ αριστοκρατίας και λαού, με επακόλουθο την μείωση της πατριαρχικής δύναμης στην εκτεταμένη οικογένεια. Οι κοινωνικές αλλαγές μετά την γαλλική επανάσταση συνοδεύτηκαν από εσωτερική μετανάστευση από την επαρχία στις αστικές περιοχές και επίσης, με την αποσύνδεση της πυρηνικής οικογένειας από την αγροτική πατριαρχική εκτεταμένη οικογένεια. Η θεωρία του Κόντ, ότι η οικογένεια πρέπει να μελετάται σε συνάρτηση με τις κοινωνικές αλλαγές, θεμελιώθηκε ως η επικρατούσα θεωρία της κοινωνιολογίας της οικογένειας. Η θέση του ότι, συνέπεια των κοινωνικών αλλαγών είναι η κρίση και η διάλυση της οικογένειας, υιοθετήθηκε, επίσης, από αρκετούς κοινωνιολόγους της οικογένειας. Άλλες σημαντικές θεωρίες της οικογένειας κατά τον 19<sup>ο</sup> αιώνα εκπονήθηκαν μεταξύ άλλων από του Μάρξ και Έγκελς, Μόργκαν, Ντυρκάιμ και Σπένσερ (Μουσούρου Λ.Μ. 2002, 2003).

Οι θεωρίες της κοινωνιολογίας μπορούν να καταταχθούν σε δύο κατηγορίες ως προς τη θέση τους για την κρίση της οικογένειας και την τάση αλλαγής της οικογένειας τα τελευταία 200 χρόνια. Η μία τάση ισχυρίζεται, όπως οι απόψεις των Λε Πλαί και Κόντ, την κρίση, την παρακμή και σταδιακή διάλυση της οικογένειας. Η άλλη τάση υποστηρίζει ότι η οικογένεια προσαρμόζεται σε κοινωνικές αλλαγές εξελισσόμενη σε καινούργια σχήματα που παρουσιάζουν θετικά αλλά και αρνητικά χαρακτηριστικά. Η κεντρική έννοια της τάσης αυτής είναι της προσαρμογής, έννοια η οποία προέρχεται από τη θεωρία της εξέλιξης του Δαρβίνου. Σύμφωνα με τη θεωρία της εξέλιξης, η επιτυχής προσαρμογή ενός οργανισμού στο φυσικό περιβάλλον απαιτεί τη μετάλλαξη του οργανισμού σε βιολογικό επίπεδο. Κοινωνιολόγοι, όπως ο Μόργκαν και ο Σπένσερ, θεώρησαν κατ' αντιστοιχία ότι και τα σχήματα της οικογένειας μεταβάλλονται κατά τη διαδικασία της προσαρμογής της οικογένειας στο μεταβαλλόμενο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον.

### 1.1.2.1. Η ανάλυση του Μαρξ για την Οικογένεια

Στο έργο του Μαρξ δεν βρίσκουμε μια ολοκληρωμένη θεωρητική προσέγγιση στην οικογένεια. Βρίσκουμε εντούτοις εκείνο το θεωρητικό πλαίσιο που μας επιτρέπει να τοποθετήσουμε το πρόβλημα επιστημονικά, δηλαδή σύμφωνα με τη θεωρία του Ιστορικού Υλισμού (Μήλιου Γ. & Σπαθή Μ., 1984).

Ουσιαστικά βρίσκουμε στα γραπτά του Μαρξ και του Ένγκελς δύο ειδών θεωρητικές θέσεις:

1) Ότι η οικογένεια αποτελεί μια κοινωνική δομή που καθορίζεται αλλά και διαμεσολαβεί τις κοινωνικές σχέσεις εξουσίας. Έτσι, πρώτα απ' όλα, η οικογένεια μετεξελίσσεται καθώς μετεξελίσσονται οι κοινωνικές σχέσεις εξουσίας. Μια τέτοια ριζική μετεξέλιξη συντελείται με την επικράτηση του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής. Η οικογένεια παύει να αποτελεί στον καπιταλισμό παραγωγική μονάδα, σ' ότι άφορα πρώτα απ' όλα τις κύριες τάξεις της νέας κοινωνίας, τους προλετάριους και τους αστούς. Αυτός ο μετασχηματισμός κλονίζει τη συνοχή της παραδοσιακής - προκαπιταλιστικής οικογένειας, κάνει ορατή την τάση για κατάργηση της οικογένειας στον κομμουνισμό (Μαρξ Κ. 2002.)

2) Ο Μαρξ διατυπώνει παράλληλα τη θέση ότι η σύγχρονη οικογένεια, σαν κοινωνική δομή, αποτελεί ένα «αστικό θεσμό». Δηλαδή η μορφή της οικογένειας που διαμορφώνεται με την κυριαρχία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, η δομή της μονογαμικής οικογένειας, που βασίζεται σε κάποιες «σχέσεις ιδιοκτησίας», στην «υποχρεωτική συνοίκηση», σε μια «αποκλειστική στάση απέναντι σε άλλες οικογένειες» κλπ. δεν είναι κοινωνικά ουδέτερη, αλλά αποτελεί ένα θεσμό που αναπαράγει την αστική ταξική κυριαρχία, κι αυτό ανεξάρτητα από την ποιότητα του «εσωτερικού οικογενειακού δεσμού». Έτσι ο Μαρξ και ο Ένγκελς, παράλληλα με την τάση για χαλάρωση της συνοχής της οικογένειας με την επέκταση της μισθωτής εργασίας, περιγράφουν και τους όρους που κάνουν αναγκαία τη διαίωξη της οικογένειας στη σύγχρονη μορφή της: Οι όροι αυτοί δεν είναι παρά οι ταξικές σχέσεις κυριαρχίας και υποταγής (Μήλιου Γ., και Σπαθή Μ., 1984).

Έγραφαν λοιπόν ο Μαρξ και ο Ένγκελς στη «Γερμανική Ιδεολογία». «Αν όλοι οι αστοί, σα μια μάζα και ταυτόχρονα, επρόκειτο να παραβιάζουν τους αστικούς



θεσμούς, θα έπαιναν να είναι αστοί αυτό, βέβαια, ποτέ δεν το κάνουν και με κανέναν τρόπο δεν εξαρτιέται από τις επιθυμίες τους και τη θέληση τους. Ο ακόλαστος αστός παραβιάζει το γάμο και κάνει κρυφά μοιχεία, ο έμπορος παραβιάζει τους θεσμούς της ιδιοκτησίας στερώντας την ιδιοκτησία των άλλων με την κερδοσκοπία, τη χρεοκοπία κλπ., ο νεαρός αστός γίνεται ανεξάρτητος από την οικογένεια του, ον μπορεί, καταργώντας στην πράξη την οικογένεια, στο βαθμό που άφορα αυτόν τον ίδιο. Άλλα γάμος, ιδιοκτησία και οικογένεια παραμένουν απρόσβλητα, στη θεωρία, διότι αποτελούν την πρακτική βάση που πάνω της η αστική τάξη έχει οικοδομήσει την κυριαρχία της, και διότι στην αστική τους μορφή αποτελούν τους όρους που κάνουν τον αστό αστό, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που η συνεχής παραβίαση του Νόμου κάνει τον θρήσκο Εβραίο ένα θρήσκο Εβραίο. Αυτή η στάση του αστού απέναντι στους όρους της ύπαρξής του αποκτάει μια από τις καθολικές της μορφές στην αστική ηθική... Η αστική διάλυση της οικογένειας... δεν εμποδίζει την ίδια την οικογένεια να συνεχίζει πάντοτε να υπάρχει. Η βρώμικη ύπαρξη της έχει το αντίβαρο της μέσα στην Ιερή έννοια της, μέσα στην επίσημη φρασεολογία και την καθολική υποκρισία... Ο εσωτερικός οικογενειακός δεσμός είχε διαλυθεί, οι ξεχωριστοί συντελεστές που αποτελούσαν την έννοια της οικογένειας είχαν διαλυθεί, λόγω χάρη η υπακοή, η ευσέβεια, η πίστη στο γάμο κλπ. 'Αλλά το πραγματικό σώμα της οικογένειας, η σχέση ιδιοκτησίας, η αποκλειστική στάση απέναντι σε άλλες οικογένειες, η υποχρεωτική συνοίκηση σχέσεις που δημιουργούνται από την ύπαρξη των παιδιών, τη δομή των σύγχρονων πόλεων, το σχηματισμό του κεφαλαίου, κλπ. όλα αυτά διατηρήθηκαν, διότι η ύπαρξη της οικογένειας έγινε αναγκαία από τη σύνδεση της με τον τρόπο παραγωγής, που υπάρχει ανεξάρτητα από τη θέληση της αστικής κοινωνίας» (Μαρξ Κ. & Ένγκελς Φ. 1997).

#### **1.1.2.2. Η Θεωρία του Bachofen**

Ο Bachofen –Ελβετός ιστορικός και νομικός, ύστερα από πολύχρονες ιστορικές μελέτες διατυπώνει την άποψη ότι πριν από το πατρικό δίκαιο υπήρχε το μητρικό δίκαιο, συγκεντρώνοντας πολύτιμο υλικό για την απόδειξή του. Σύμφωνα με το μητρικό δίκαιο, ηγετική θέση μέσα στην οικογένεια είχε η γυναίκα. Καθώς ο άνθρωπος στα πρώτα στάδια της εξέλιξης του, ζούσε σε μία κατάσταση όπου οι σχέσεις δυσχέραιναν την αναγνώριση της πατρότητας των παιδιών, καθιερώνεται ο θεσμός της μητριαρχίας, αφού η μητρότητα είναι κάτι αναμφισβήτητο. Η γυναίκα

λατρεύεται ως θεά της γονιμότητας, ως θεά-Μητέρα, αποκτά κυρίαρχη θέση στην οικογένεια, την σέβονται και την εκτιμούν. Η θέση της ενισχυόταν από το γεγονός ότι ήταν σίγουρη ως μάνα των παιδιών ενώ ο πατέρας ήταν αμφισβητούμενος. Τα παιδιά έπαιρναν το όνομα της μητέρας και οι κόρες έπαιρναν την περιουσία (Νόβα – Καλτσούνη, 2004).

Η αρχική σεξουαλική σχέση είχε την μορφή κοινογαμίας (εταιρισμός), όπως υποστήριξε ο Bachoffen, και προέκυψε διαδοχικά μία κοινότητα με μητρική κατεύθυνση (γυναικοκρατία ή μητριαρχία) με αφορμή το ότι η μητρική καταγωγή ήταν πιο εύκολο να αναγνωρισθεί. «Ο όρος «μητριαρχία» χαρακτήριζε το τύπο της οικογενειακής οργάνωσης όπου η γυναίκα κατείχε σημαντικότερη θέση και δικαιώματα από τον άνδρα». Αργότερα επικράτησε η ανδροκρατία (πατριαρχική εξουσία), όταν στερεοποιήθηκαν οι παραβιάσεις των θρησκευτικών επιταγών (Ρήγα και συνεργάτες, 2006, :.28).

### **1.1.2.3. Η Θεωρία του Lewis Henry Morgan**

Σημαντική ήταν και η συμβολή του Lewis Henry Morgan – Αμερικάνος εθνολόγου, αρχαιολόγου και ιστορικού, στην ιστορική μελέτη της οικογένειας. Η οικογένεια ακολουθεί την πορεία εξέλιξης της κοινωνίας, χωρίς να μένει αμετάβλητη. Έτσι με τις νέες πηγές τροφής και απόκτησης πλούτου εξασθενεί η σημασία της γυναίκας και η προσφορά του άντρα αποκτά μεγαλύτερη σημασία. Η εξασφάλιση της πατρότητας και η ανάγκη μεταβίβασης του πλούτου οδηγούν στην ανατροπή του μητρικού δικαίου. Η γυναίκα δεν έχει πλέον τη σωματική δύναμη και ως αποτέλεσμα ο άντρας παίρνει την ισχύ και την εξουσία. Η θέση της γυναίκας επιδεινώνεται και γίνεται σκλάβα και υποταγμένη στις απαιτήσεις του άντρα. Επιπλέον, σύμφωνα με τον L.Morgan αναδύθηκαν και νέες μορφές οικογενειακής οργάνωσης γνωστές ως «αιματοσυγγενική», χαρακτηριστικό της οποίας είναι η απαγόρευση αιμομικτικών σχέσεων μεταξύ γονέων, παιδιών όχι όμως και μεταξύ των αδελφών και «πουνாலουανή», χαρακτηριστικό της οποίας είναι η απαγόρευση αιμομικτικών σχέσεων και μεταξύ των αδελφών (Νόβα –Καλτσούνη, 2004).

#### 1.1.2.4. Η Θεωρία του Πάρσονς

Η πιο σημαντική σύγχρονη θεωρία της κοινωνιολογία της οικογένειας, ως προς την επιρροή και τη ώθηση που προσέφερε σε εμπειρικές έρευνες, είναι αυτή του Πάρσονς. Η προσέγγιση του θεωρείται «δομολειτουργική». πρώτον επειδή ο θεσμός της οικογένειας εντάσσεται στα ευρύτερα πλαίσια διάρθρωσης της κοινωνίας και δεύτερον επειδή η οικογένεια, όπως και όλοι οι θεσμοί της κοινωνίας, διέπονται από τη διαδικασία της λειτουργίας.

Η θεωρία του Πάρσονς για την οικογένεια περιλαμβάνει τρία σκέλη: α) τη λειτουργία της οικογένειας, β) τη δομή της αμερικανικής οικογένειας και γ) τους ρόλους του άνδρα και της γυναίκας. Οι βασικές λειτουργίες της οικογένειας είναι δύο: πρώτον, εκφραστικές λειτουργίες οι οποίες συνδέονται με την αναπαραγωγή των παιδιών, την κοινωνικοποίησή τους και τη διατήρηση της ψυχολογικής συνοχής της οικογένειας, τη μετάδοση της θρησκείας και των παραδόσεων της οικογένειας και δεύτερον, εκτελεστικές λειτουργίες οι οποίες εξασφαλίζουν την επιβίωση της οικογένειας π.χ. οικονομική απασχόληση, συντήρηση του σπιτιού και φροντίδα των παιδιών ( Γεώργας Δ., 2012).

Η θεωρία του Πάρσονς (1943, 1949, 1965), ότι κατά την εκβιομηχάνιση της κοινωνίας οι νέοι κυρίως μεταναστεύουν στις αστικές περιοχές με αποτέλεσμα το μετασχηματισμό της δομής της οικογενειακής μονάδας από εκτεταμένη σε πυρηνική, αποτελεί μια προσαρμογή των θεωριών των Le Play και Compte στις κοινωνικές αλλαγές του 20<sup>ου</sup> αιώνα. Η σημαντική θεωρητική προσφορά του Πάρσονς ήταν η επικέντρωσή του στις ψυχολογικές επιπτώσεις της προσαρμογής των γονέων στις καινούργιες κοινωνικές συνθήκες του αστικού χώρου. Μία από τις περιβλέψεις της θεωρίας του ήταν ότι η γεωγραφική απομάκρυνση της πυρηνικής οικογένειας από την εκτεταμένη οικογένεια στην επαρχία οδηγεί σε ψυχολογική απομόνωση, διότι χαλαρώνουν οι δεσμοί ανάμεσα στα μέλη της νεοτοπικής πυρηνικής οικογένειας και στα υπόλοιπα συγγενικά πρόσωπα της εκτεταμένης οικογένειας. Η απομόνωση της πυρηνικής οικογένειας επιφέρει επιπτώσεις σε όλες τις λειτουργίες της, κυρίως στους ρόλους των γονέων: ο πατέρας εργάζεται και η θέση της μητέρας είναι στο σπίτι, η ανατροφή των παιδιών πραγματοποιείται από τους γονείς χωρίς τη βοήθεια των μελών της εκτεταμένης οικογένειας, η πυρηνική οικογένεια στηρίζεται για βοήθεια

όσον αφορά τις λειτουργίες αυτές στους φορείς του κράτους. Έτσι η οικογένεια παύει να είναι μονάδα αυτόνομης παραγωγής και γίνεται κυρίως μονάδα κατοικία και κατανάλωσης. Η θεωρία του Πάρσονς κυριάρχησε τα τελευταία 60 χρόνια επηρεάζοντας κοινωνιολόγους, ψυχολόγους και άλλους επιστήμονες, παρόλο που αρκετές μελέτες των οικογενειακών δικτύων σε χώρες της βόρειας Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής έδειξαν ότι τα μέλη της πυρηνικής οικογένειας δεν είναι στην πραγματικότητα τόσο απομονωμένα ψυχολογικά από τους άλλους συγγενείς. ( Γεώργας Δ., κ.α. 2009).

Η θεωρία του Πάρσονς για τη μεταβολή της πυρηνικής οικογένειας σε πυρηνική έχει εφαρμοστεί σε διαπολιτιστικές μελέτες. Η βασική υπόθεση για την εφαρμογή της θεωρίας σε άλλους πολιτισμούς είναι ότι, με την οικονομική ανάπτυξη των χωρών της Ασίας, της Αφρικής, της νότιας Αμερικής και των φτωχότερων χωρών της Ευρώπης, η μορφολογία των αλλαγών στην οικογένεια θα ακολουθήσει το μοντέλο του Πάρσονς και άλλων δυτικών επιστημόνων. Η θεώρηση αυτή έχει τις ρίζες της σε οικονομικές θεωρίες, σύμφωνα με τις οποίες οι οικονομική ανάπτυξη των χωρών του «αναπτυσσόμενου κόσμου» θα ακολουθήσει την ίδια πορεία με απώτερο στόχο το μοντέλο των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και οικογενειακών μεταβολών των «αναπτυγμένων και πολιτισμένων» χωρών των ΗΠΑ και της Βόρειας Ευρώπης. Η υπόθεση αυτή της μονόδρομης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των χωρών του «αναπτυσσόμενου κόσμου» προς μια «πολιτισμένη» κατεύθυνση αποτελεί τη βάση της θεωρίας του μοντερνισμού στις κοινωνικές επιστήμες του δυτικού κόσμου, παρόλο που αμφισβητήθηκε στη δεκαετία του '60 από τους Bendix, 1967 και Gusfield, 1967 και πιο πρόσφατα από το Huntington, 1996. Η ίδια αμφισβήτηση ισχύει για την απομονωμένη και ανεξάρτητη πυρηνική οικογένεια στις δυτικές χώρες ( Γεώργας Δ., κ.α. 2009).

#### **1.1.2.5. Η οικογένεια ως κοινωνικός θεσμός**

Η οικογένεια είναι ο αρχαιότερος θεσμός και η πρωταρχική βιολογική, συναισθηματική και κοινωνική εμπειρία του ανθρώπου, που σημαδεύει ανεξίτηλα ολόκληρη τη ζωή του. Η δομή και η οργάνωση της οικογένειας έχουν ιστορική, οικονομική και κοινωνική διάσταση. Γι' αυτό συχνά λέγεται πως η συγκεκριμένη οικογενειακή δομή αντικατοπτρίζει το γενικότερο ισχύον κοινωνικό σύστημα.

Ο κοινωνικός θεσμός η οικογένεια είναι ένα σταθερό πλέγμα σχέσεων μεταξύ (κοινωνικά προσδιορισμένων) ρόλων, ένα σύνολο τυποποιημένων τρόπων ατομικής και /ή ομαδικής δράσης (Μουσούρου, 2006: 14-36). Επιπροσθέτως, η οικογένεια έχει κοινωνικά σημαντικούς σκοπούς που συνοψίζονται στην εξασφάλιση της συνέχειας της κοινωνίας και που αναλύονται στη μεταβίβαση από τη μια γενιά στην άλλη του πολιτισμού ως τρόπου ζωής και τρόπου ύπαρξης, των (υλικών) πραγμάτων και των κοινωνικών θέσεων. Η οικογένεια συμβάλλει στη δημιουργία και τη διατήρηση της προϋπόθεσης αυτής με τις λειτουργίες που επιτελεί και που αποβλέπουν στον έλεγχο των τρόπων ζωής και ύπαρξης (με τη μεταβίβαση του συστήματος αξιών), των πραγμάτων (με το σύστημα κληρονομιάς) και των κοινωνικών θέσεων (με το σύστημα διαδοχής). Οι συγκεκριμένες μορφές που παίρνει ο έλεγχος αυτός, ο βαθμός αυστηρότητας με τον οποίο ασκείται, όπως και η έμφαση που ενδεχομένως αποδίδεται σε κάποια λειτουργία, συνθέτουν την οικογενειακή στρατηγική (Δεσποτόπουλος Α., 2007).

Ως κοινωνικός θεσμός, λοιπόν, η οικογένεια έχει αφενός ένα χαρακτήρα δημόσιο, καθώς αφορά στην οργάνωση του συλλογικού βίου και συνδέεται με την εν γένει θέσπιση του βίου αυτού (νομοθεσία) και με την υλική του διάσταση (τρόπο παραγωγής) και αφετέρου, η οικογένεια έχει ένα χαρακτήρα ιδιωτικό, καθώς αφορά στην οργάνωση του ιδιωτικού βίου. Είναι στο δημόσιο χαρακτήρα της οικογένειας που πρέπει να αναζητηθούν οι παράγοντες, οι οποίοι επιτρέπουν ή και επιβάλλουν τη διαφοροποίηση των οικογενειακών σχημάτων, όπως και οι συνθήκες, κάτω από τις οποίες διαμορφώνεται η διαφοροποίηση αυτή στη διαπλοκή της με τις αλλαγές π.χ. στο Νόμο και την οικονομία. (Δεσποτόπουλος Α., 2007).

Η οικογένεια ως θεσμός συνίσταται σ' ένα σταθερό πλέγμα σχέσεων μεταξύ κοινωνικά προσδιορισμένων ρόλων (σύζυγος, μητέρα, γιος, αδελφός κλπ.). Το γεγονός ότι ένα άτομο δεν αποδέχεται τον κοινωνικά προσδιορισμένο ρόλο του ή τη σχέση του ρόλου αυτού με έναν άλλο στα πλαίσια της οικογενειακής ομάδας, δεν διαφοροποιεί το θεσμό. Μπορεί όμως να έχει επιπτώσεις στο ίδιο το άτομο.

Σύμφωνα με μια διαδεδομένη κοινωνιολογική παραδοχή, όσο πιο παραδοσιακή μια κοινωνία, τόσο πιο άκαμπτη στον προσδιορισμό των ρόλων και πιο άτεγκτη στην

τήρηση των μεταξύ τους σχέσεων - άρα τόσο πιο δυσάρεστες οι επιπτώσεις για το άτομο που, από ανάγκη ή επιθυμία, διαφέρει.

Γενικά, ο θεσμός της οικογένειας απαντάται σ' όλες τις κοινωνίες και σ' όλες τις εποχές, έστω και με διαφοροποιημένη δομή (N.W. Bell and E.F. Vogel 1995). Το γεγονός αυτό εξηγείται από την δυνατότητα του θεσμού να ενσωματώνει τις νέες κοινωνικές αξίες και να επιβιώνει στα πλαίσια ριζικών κοινωνικών αλλαγών (Harris 1970). Αναμφισβήτητα, η δυναμικότητα του θεσμού έγκειται και στο διττό του χαρακτήρα. Αποτελεί γέφυρα που συνδέει τον ατομικό με τον συλλογικό βίο και είναι σε θέση να ικανοποιεί τόσο ατομικές, όσο και κοινωνικές ανάγκες. Τέλος, ως τρόπος οργάνωσης του συλλογικού βίου αποδεικνύεται μακροχρόνια προτιμότερος από τα υποκατάστατα (Harris, 1970).

## **1.2. Ορισμοί για την οικογένεια**

Προσπαθώντας να ορίσουμε την έννοια της οικογένειας, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν πολλές διαφορετικές απόψεις για τον ορισμό της οικογένειας.

Σύμφωνα με τους Μουζακίτη-Ζαφείρη-Ζαφείρη (1999:57) ως οικογένεια «ορίζεται το φυσικό κοινωνικό σύστημα το οποίο εκτείνεται σε χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών γενεών και του οποίου τα μέλη καθορίζονται μέσω της γέννησης, της υιοθεσίας ή του γάμου». Με τα όσα αναφέρουν οι συγγραφείς ο ορισμός αυτός είναι ξεπερασμένος και δεν θεωρείται πλήρης καθώς δεν περιλαμβάνει όλες τις μορφές οικογένειας όπως για παράδειγμα τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια και τις ενώσεις που βασίζονται σε άγραφους κανόνες όπως η συμβίωση χωρίς γάμο.

Στη συνέχεια η Μουσούρου (2005) αναφέρει στο βιβλίο της κάποιους ορισμούς για την οικογένεια όπως ότι η οικογένεια είναι ένας κοινωνικός θεσμός με πολλούς σκοπούς, στους οποίους περιλαμβάνονται η βιολογική και η κοινωνική αναπαραγωγή, δηλαδή η εξασφάλιση της συνέχειας της κοινωνίας. Ο θεσμός αυτός όμως δεν επηρεάζεται από προσωπικές αντιλήψεις και επιθυμίες. Επίσης αναφέρει την οικογένεια σαν μια πρωτογενή κοινωνική ομάδα γιατί απαντάται σε όλες τις κοινωνίες και γιατί το άτομο διαμορφώνεται στο πλαίσιο της τόσο ως πρόσωπο όσο και ως κοινωνικό άτομο.

Ο Κυριακίδης (2000:35) βέβαια ορίζει την οικογένεια ως «μια ομάδα ανθρώπων που συνδέονται με δεσμούς αίματος, και αποτελείται από τους γονείς, τα παιδιά ή και τα εγγόνια τους, ζει στην ίδια στέγη και έχει κοινά συμφέροντα». Όμως και στο βιβλίο της Μουσούρου (2005:17) υπάρχει ένας παρόμοιος ορισμός που περιγράφει ότι «η οικογένεια είναι το σύνολο των συγγενών εξ αίματος ή εξ αγχιστείας που συγκατοικούν».

Η οικογένεια συνεχίζει να υπάρχει και θα αλλάζει πάντα ορισμούς αφού αλλάζουν και οι μορφές της για αυτό η Μουσούρου (2005:18) περιγράφει την οικογένεια ως «μια μονάδα ανάλυσης της κοινωνικής πολιτικής (οικογενειακής ή ευρύτερης) που, στην διεθνή πρακτική, θεωρείται ότι περιλαμβάνει δύο ενήλικες (ενωμένους ή όχι με τα δεσμά του γάμου) ή έναν ενήλικα και ένα ή περισσότερα παιδιά». Κύριος άξονας του ορισμού αυτού είναι το παιδί και όχι η σχέση του με τους ενήλικες αλλά ούτε η σχέση των ενηλίκων μεταξύ τους, δηλαδή δεν περιλαμβάνονται ούτε υπονοούνται συγκεκριμένες σχέσεις. Επομένως αυτή η οικογένεια καλύπτει την ποικιλία σύνθεσης που είναι χαρακτηριστική στις σύγχρονες κοινωνίες (Μουσούρου, 2005).

Καταλήγοντας, γίνεται αντιληπτό ότι οι ορισμοί για το τι είναι η οικογένεια ποικίλουν. Ο ορισμός μιας και μόνης πραγματικότητας για την οικογένεια ως αντικειμενική αγνοεί τις πολλές άλλες, με τις οποίες παρουσιάζεται η σημερινή οικογένεια. Για την ελληνική πραγματικότητα, όπως φάνηκε από διάφορες έρευνες, η οικογένεια δεν ορίζεται τόσο με βάση γνωστικά σχήματα, αλλά κυρίως με συναισθηματικά κριτήρια (Παπαδιώτη - Αθανασίου, 2000).

Σίγουρα, οι παραπάνω ορισμοί δεν αντίκεινται ολοκληρωτικά στην πραγματικότητα του σήμερα, καθώς τα δεδομένα έχουν αλλάξει αρκετά στην ελληνική κοινωνία και κατ' επέκταση και οι κοινωνικοί θεσμοί, όπως η οικογένεια.

Ένας πολύ νεότερος ορισμός της οικογένειας είναι: «η οικογένεια είναι μία σχετικά μικρή ομάδα συγγενών ή προσώπων με συγγενική σχέση που συγκατοικούν, η οποία αποτελείται από ένα τουλάχιστον ενήλικο άτομο και ένα εξαρτώμενο ανήλικο άτομο. Η ομάδα αυτή έχει ως κοινωνική αποστολή της την αναπαραγωγή, την κοινωνικοποίηση και ανατροφή των παιδιών, την αγάπη και τη συντροφιά μεταξύ των μελών, τον έλεγχο των ερωτικών σχέσεων και την οικονομική συνεργασία» (Γεώργας Δ., 2010).

Ο δεύτερος ορισμός διαφέρει από τον πρώτο στα παρακάτω βασικά σημεία: αντικατοπτρίζει τις αλλαγές του κοινωνικού ρόλου της γυναίκας στο σπίτι και στην εργασία καθώς και τη σύγχρονη κατάσταση της οικογένειας στη βόρεια Ευρώπη και βόρεια Αμερική. Σύμφωνα με τον δεύτερο ορισμό, ένας γονιός και το παιδί επαρκούν για τον ελάχιστο αριθμό των μελών της οικογένειας. Επίσης, οι δύο γονείς δεν είναι απαραίτητο να είναι παντρεμένοι. (Γεώργας Δ., 2010).

Το ισχύον Σύνταγμα ορίζει με το άρθρο 21 παρ. 1 : " Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους ". Ο συντακτικός νομοθέτης προστατεύει την οικογένεια ως θεμελιώδη θεσμό, ως " θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους". Ο συντακτικός νομοθέτης αναγνωρίζει δικαίωμα δημιουργίας και συμμετοχής στην οικογένεια. Η οικογένεια νοείται ανεξάρτητα από την νομιμότητα και διαφοροποιείται από την αναφερόμενη στον γάμο ρύθμιση. Δεν προστατεύεται μόνον η " νόμιμη " οικογένεια αλλά και η συμβίωση και η φυσική οικογένεια.

Το ισχύον Σύνταγμα περιλαμβάνει διατάξεις που, άμεσα ή έμμεσα ενδιαφέρουν το θεσμό της οικογένειας και καθορίζουν τη φυσιογνωμία του. Η ισότητα των φύλων ( άρθρο 4 παρ. 2 ) καθώς και η προστασία της οικογένειας, του γάμου, της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας ( άρθρο 21 παρ. 1 ) το αφορούν άμεσα. Αλλά και η αρχή της ισότητας ( άρθρο 4 παρ.1), η προστασία της προσωπικότητας ( άρθρο 5 παρ. 1 ) , η ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης ( 13 παρ. 1 ) προσδιορίζουν το περιεχόμενό του και καθοδηγούν την ερμηνεία του. Οι διατάξεις αυτές επιχειρούν να περιορίσουν τους κλυδωνισμούς από τις αναπόφευκτες συγκρούσεις και κρίσεις, όχι μέσα από την επιβολή καταπιεστικών και αυταρχικών λύσεων αλλά με την ελευθερία επιλογών, το σεβασμό της προσωπικότητας των μελών της οικογένειας.



### 1.3. Μορφές της οικογένειας

Υπάρχουν διάφορες μορφές της οικογένειας τις οποίες θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούν προκειμένου να γίνει καλύτερα κατανοητό το πλαίσιο της παρούσας έρευνας.

Στην Ελλάδα το 2008 το Υπουργείο Δικαιοσύνης προώθησε το «σύμφωνο συμβίωσης» (Μάλλιος, 2009). Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ένα ιδιωτικό συμφωνητικό που υπογράφεται σε συμβολαιογράφο και με το οποίο δύο ενήλικες ετερόφυλοι (άνδρες ή γυναίκες) οργανώνουν τη συμβίωσή τους. Στο σύμφωνο συμβίωσης ορίζεται ποιο επώνυμο μπορεί να χρησιμοποιείται από τους συμβαλλόμενους, ποιο επώνυμο θα έχουν τα τέκνα που γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια της συμβίωσης, πως ρυθμίζονται τα περιουσιακά στοιχεία των συμβαλλομένων, καθώς επίσης θέματα διατροφής και κληρονομικά θέματα (Ρόζου, 2008).

Ομογονεϊκότητα σημαίνει όταν άτομα του ίδιου φύλου αποκτούν την ιδιότητα του γονέα. Γι' αυτό στις ομογονεϊκές οικογένειες δεν υπάρχει διαφορά λειτουργίας ανάμεσα στην μητέρα και τον πατέρα ( Παπαχρηστόπουλος και Σαμαρτζή, 2009). *Η μοναχικότητα* είναι όταν ο άνδρας και η γυναίκα αποφεύγουν τον γάμο και τον επίσημο δεσμό και φυσικά την απόκτηση ενός παιδιού, επιλέγοντας να ζουν μόνοι. Στις κοινωνίες μας υπάρχει μεγάλο ποσοστό ενηλίκων που επιλέγουν την αγαμία και κατ' επέκταση την μοναχικότητα. Η μοναχικότητα είναι μια επιλογή που δημιουργήθηκε εξαιτίας της σύγχρονης αυτονόμησης του ατόμου από την ομάδα (Μουσούρου, 2002).

*Οικογένειες που δημιουργούνται από το δεύτερο γάμο του ενός ή και των δύο συζύγων.* Αυτές οι οικογένειες έχουν δημιουργηθεί όταν ο γαμπρός και η νύφη είναι διαζευγμένα ή χήροι ξαναπαντρεύονται και κάνουν μια καινούργια οικογένεια (Μουσούρου, 2002). *Οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας.* Οι οικογένειες αυτές αναφέρονται στους δύο συζύγους που επιβλέπουν στην επαγγελματική σταδιοδρομία. Ευτυχώς για τα ελληνικά δεδομένα το ποσοστό αυτό δεν είναι μεγάλο (Μουσούρου, 2002). *Χωλές οικογένειες* είναι οι οικογένειες που έχουν χωριστεί σε δύο τμήματα και αυτό όχι επειδή οι σύζυγοι δεν το επιθυμούν αλλά επειδή δεν τους το επιτρέπουν οικογενειακοί λόγοι (όπως: επαγγελματικές υποχρεώσεις, μετανάστευση κλπ.). Μια

επίπτωση που έχουν οι οικογένειες αυτές είναι προς τα παιδιά τους και αυτό δημιουργείται από την μακρά απουσία του πατέρα από το σπίτι (Μουσούρου, 2002).

Στις παραπάνω μορφές οικογένειας συγκαταλέγονται και *Τα άτεκνα ζευγάρια*, είναι μια μορφή οικογένειας που βρίσκετε σε πολύ χαμηλά επίπεδα διότι είναι λίγα τα ζευγάρια που έχουν επισημοποίηση την σχέση τους και δεν επιθυμούν να αποκτήσουν παιδιά. Αυτό το είδος δεν αναφέρεται στην στειρότητα αλλά στην ηθελημένη ατεκνία (Μουσούρου, 2002). Υπάρχει ακόμη εκείνη η μορφή των *ομοφυλοφιλικών γονέων*, όπου πολλοί ομοφυλόφιλοι, άνδρες και γυναίκες ζουν μαζί ως ζευγάρια και, πολλές φορές, οι τεχνικές της σπερματέγχυσης δίνουν τη δυνατότητα σε γυναίκες που ζουν μαζί να αποκτήσουν παιδιά χωρίς να έχουν ετεροφυλοφιλικές σχέσεις (Giddens, 2002).

Υπάρχει, επίσης, η *ιδρυματική* οικογένεια, στην οποία τα (ορφανά, εγκαταλελειμμένα παιδιά) παιδιά που μεγαλώνουν και κοινωνικοποιούνται σε αυτό το περιβάλλον και όπου το ίδρυμα, στην προκειμένη περίπτωση, αντικαθιστά την οικογένεια (Johnson – Τουρνά, 1995). Παράλληλα με τους παραπάνω τύπους οικογένειας κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε και την *θετή οικογένεια*, δηλαδή αυτή στην οποία ένας τουλάχιστον ενήλικας είναι θετός γονέας (Giddens, 2002).

Σύμφωνα με τα παραπάνω οι μορφές της σύγχρονης οικογένειας είναι αρκετές και μπορεί στο μέλλον με τις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις να γίνουν ακόμα περισσότερες.

#### **1.4. Η δομή της οικογένειας**

Η οικογένεια, ως κοινωνική ομάδα, έχει δομή. Αυτή συνίσταται σε ένα σταθερό πλέγμα κοινωνικών θέσεων και κοινωνικών ρόλων, σε ένα δίκτυο σχέσεων μεταξύ κοινωνικών θέσεων και κοινωνικών ρόλων. Παραδοσιακά, οι θέσεις και οι ρόλοι μέσα στην οικογένεια εξαρτώνται από το φύλο και την ηλικία, δηλαδή από χαρακτηριστικά που είναι δεδομένα για το άτομο, και δεν επηρεάζονται από την προσωπικότητα, τις ικανότητες ή τις επιθυμίες του. Το παραδοσιακό, λοιπόν, σχήμα οικογενειακής δομής εξαρτάται από ένα χαρακτηριστικό που δεν αλλάζει κατά την διάρκεια της ζωής του ατόμου (δηλαδή το φύλο) και από ένα χαρακτηριστικό που, εξ

ορισμού, μεταβάλλεται (δηλαδή την ηλικία). Αυτό σημαίνει πως η θέση και ο ρόλος του ατόμου προσδιορίζονται από ένα σταθερό και ένα ρευστό, συνεχώς μεταβαλλόμενο χαρακτηριστικό. Οι οικογενειακοί ρόλοι χαρακτηρίζονται έτσι από μια εγγενή ασάφεια, ρευστότητα και αντιφατικότητα, οι οποίες επιτείνονται από τη στιγμή κατά την οποία η οικογένεια και ο κοινωνικός της περίγυρος εισέρχονται στη διαδικασία του εκσυγχρονισμού. (Δεσποτόπουλος Α., 2007).

Θα πρέπει να πούμε εδώ ότι το παραδοσιακό σχήμα, στο οποίο η δομή της οικογένειας παραπέμπει στις σχέσεις των φύλων και των ηλικιών στα πλαίσια της, εκφράζει και αναπαράγει την έννοια της εξουσίας του άνδρα πάνω στη γυναίκα, του ενήλικα πάνω στο παιδί - όπως και την αντίστοιχη της έννοια της εξάρτησης: της γυναίκας από τον άνδρα και του παιδιού από τον ενήλικα. Επιπλέον, το σχήμα αυτό είναι άκαμπτο. Η ακαμψία του συνίσταται στην απόρριψη κάθε καινοτομίας ως προς τους ρόλους και τις σχέσεις μεταξύ ρόλων στην οικογένεια. Όσο πιο παραδοσιακή είναι μια κοινωνία τόσο πιο άκαμπτη η οικογενειακή δομή, τόσο πιο απόλυτη η αναπαραγωγή των ρόλων μέσω της κοινωνικοποίησης και τόσο πιο αποτελεσματική η οικογένεια ως φορέας κοινωνικής σταθερότητας και συντηρητισμού. Αυτός ο συντηρητισμός δικαιολογείται είτε με μια μυστικιστική θεώρηση του παραδοσιακού οικογενειακού σχήματος (που θεωρείται ως αναλλοίωτο γιατί προσδιοριζόμενο από τη φύση ή από το θέλημα του Θεού ή και από τα δύο), είτε με απόπειρες ορθολογικής απόδειξης της λειτουργικότητας του σχήματος αυτού και, μάλιστα, της λειτουργικότητας του όχι μόνο στο «παραδοσιακό», αλλά και στο «σύγχρονο» κοινωνικό πλαίσιο. Μια οικογένεια μπορεί να θεωρηθεί παραδοσιακή στο μέτρο που υπερσχύουν τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά της - και συγκεκριμένα: ο απόλυτος προσδιορισμός των ρόλων με βάση το φύλο και την ηλικία, η απομόνωση των γυναικών (και των παιδιών) στον ιδιωτικό χώρο και η απουσία της έννοιας της ισότητας, των ισότιμων ρόλων. (Δεσποτόπουλος Α., 2007).

Η αλλαγή των ρόλων μέσα στην οικογένεια (δηλαδή η αλλαγή της δομής της οικογένειας) αποτελεί μια από τις σημαντικότερες επιπτώσεις του κοινωνικού εκσυγχρονισμού και, ταυτόχρονα, έναν από τους κυριότερους παράγοντες του εκσυγχρονισμού αυτού. Η αλλαγή όμως αυτή δεν είναι ενιαία, δεν ακολουθεί τους ίδιους ρυθμούς, δεν έχει την ίδια έννοια ούτε είναι ομοιόμορφη για το σύνολο της κοινωνίας. Η ομοιομορφία, άλλωστε, δεν αποτελεί χαρακτηριστικό των σύγχρονων

κοινωνιών. Έτσι, στο εσωτερικό των κοινωνιών αυτών, οι ρόλοι των συζύγων και η κατανομή εξουσίας ανάμεσα τους, η πορεία προς την ισοτιμία και το νόημα που αυτή παίρνει στην πράξη, η δομή της οικογένειας και η δυναμική της μελετώνται και προσδιορίζονται σε αναφορά προς τέσσερις κυρίως παράγοντες: (α) τον αριθμό και την ηλικία των παιδιών (β) το εκπαιδευτικό επίπεδο των συζύγων (γ) την απασχόληση των συζύγων και (δ) τη διαφορά εισοδήματος μεταξύ των συζύγων (Μουσούρου 2005: 27-36)

Ο πρώτος παράγοντας, που είναι ο αριθμός και η ηλικία των παιδιών, αναφέρεται στην εξουσία της συζύγου η οποία όσο πιο πολλά παιδιά έχει γεννήσει τόσο πιο μειωμένο ρόλο έχει μέσα στην οικογένεια. Η μητέρα αφού γεννήσει τα παιδιά υποχρεώνεται να διακόψει ή και να εγκαταλείψει την εργασία της. Έτσι δημιουργούνται ανάγκες και συνθήκες για την ανατροφή των παιδιών της όπου η ίδια υποχρεώνεται να εξαρτάται από τον σύζυγο της για οικονομική και προσωπική βοήθεια αλλά και για τη λήψη αποφάσεων. Όταν όμως τα παιδιά μεγαλώσουν ηλικιακά και αρχίσουν να πηγαίνουν στο σχολείο η μητέρα ανακτά κάποια από την εξουσία της και η εξάρτηση από τον σύζυγο μειώνεται, καθώς μπορεί να επιστρέψει στην εργασία της (Μουσούρου, 2002).

Το εκπαιδευτικό επίπεδο είναι ο δεύτερος παράγοντας που επηρεάζει τη δομή της οικογένειας. Ιδιαίτερα το εκπαιδευτικό επίπεδο των συζύγων και η διαφορά του επιπέδου αυτού μεταξύ των συζύγων. Όσο πιο υψηλό είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο του συζύγου τόσο μεγαλύτερη εξουσία έχει μέσα στην οικογένεια (Μουσούρου, 2002). Όμως στην σύγχρονη οικογένεια το εκπαιδευτικό επίπεδο της γυναίκας, από το 1990 και μετά, έχει αρχίσει και είναι υψηλότερο του άντρα, καθώς δίνονται ίσες ευκαιρίες στη γυναίκα για μόρφωση όπως και στον άντρα. Στα ελληνικά πανεπιστήμια για παράδειγμα κάθε χρόνο αυξάνεται ο αριθμός των γυναικών αποφοίτων και οι γυναίκες πλέον διεκδικούν τις δικές τους θέσεις στην αγορά εργασίας (Michoroulou - Karameris - Kalaitzis, 2012). Επομένως σε μια σύγχρονη οικογένεια μπορεί η σύζυγος να έχει υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο από τον σύζυγο και άρα να είναι περισσότερο νεωτερική και φιλελεύθερη (Μουσούρου, 2005).

Ο τρίτος παράγοντας είναι η απασχόληση. Ο σύζυγος και η σύζυγος στην σύγχρονη οικογένεια συνήθως εργάζονται και οι δύο και ο ρόλος της εξουσίας είναι ισότιμος μέσα στην οικογένεια. Ακόμα όμως και η σύζυγος να μην εργάζεται ο ρόλος της εξουσίας είναι ισότιμος, ενώ στην παραδοσιακή οικογένεια η επαγγελματική δραστηριότητα και η οικονομική ανεξαρτησία ήταν προτέρημα μόνο του συζύγου (Μουσούρου, 2002). Έτσι με την είσοδο της γυναίκας στην εργασία το εισόδημα της οικογένειας μεγάλωσε επομένως και η οικογένεια είχε μια πιο άνετη ζωή αλλά και τα παιδιά μια καλύτερη εκπαίδευση από αυτή των γονέων τους (Μουσούρου, 2005).

Ο τέταρτος και τελευταίος παράγοντας είναι η διαφορά εισοδήματος μεταξύ των συζύγων. Οι γυναίκες στις σύγχρονες κοινωνίες όταν αμείβονται με μισθό ανώτερο του άντρα έχουν ποσοτικά αυξημένη και ποιοτικά διάφορη εξουσία. Όμως τις περισσότερες φορές ο μισθός της συζύγου είναι πολύ κατώτερος από του συζύγου οπότε δεν υπάρχει σοβαρός λόγος για μη ισότιμη εξουσία των συζύγων στην οικογένεια (Μουσούρου, 2002).

Παρ' όλες τις μεταβολές που έχουν υποστεί γενικά οι οικογένειες, η ελληνική οικογένεια διατηρεί τους οικογενειακούς δεσμούς της πολύ ισχυρούς και τις παραδόσεις ζωντανές σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. «Σύμφωνα με τον καθηγητή Γεώργια από το Τμήμα Ψυχολογίας (Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών), η έρευνα δείχνει ότι η Ελλάδα και η Κύπρος συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των πρώτων χωρών όσον αφορά τις προσπάθειες της διατήρησης και της ενίσχυσης των σχέσεων των μελών της οικογένειας» (Μιχοπούλου - Καραμερίσι - Καλαϊτζίσι, 2012).

Η ελληνική οικογένεια αναπτυσσόταν όπως και οι υπόλοιπες στην Ευρώπη αλλά λόγω της οικονομικής ύφεσης η χαλάρωση των οικογενειακών δεσμών σταμάτησε. Έτσι η ελληνική οικογένεια πλέον έχει ενισχύσει τους δεσμούς της κυρίως λόγω των οικονομικών λόγων, αφού τα παιδιά δεν μπορούν πλέον να φύγουν από την οικογενειακή θαλπωρή αν δεν είναι σίγουρα ότι μπορούν να στηριχθούν στους εαυτούς τους (Μιχοπούλου - Καραμερίσι - Καλαϊτζίσι, 2012).

## 1.5. Οι λειτουργίες της οικογένειας

Παρά τις αλλαγές που έχουν σημειωθεί στην μορφή της ελληνικής οικογένειας αυτή εξακολουθεί να επιτελεί ορισμένες λειτουργίες. Η οικογένεια είναι ένα σύστημα που ικανοποιεί πολλές ανάγκες του ανθρώπου. Όταν δεν μπορούν να καλυφθούν αυτές οι ανάγκες τότε προκαλούνται διάφορα ψυχοσωματικά και κοινωνικά προβλήματα. Ολόκληρος ο πολιτισμός καλύπτει τις ανάγκες του ανθρώπου και για αυτό άλλωστε δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε. Η οικογένεια βέβαια ως θεσμός και σύστημα του πολιτισμού εξυπηρετεί με τις λειτουργίες της διάφορες ανθρώπινες ανάγκες (Κυριακίδης, 2000).

Οι λειτουργίες της οικογένειας σύμφωνα με τη Μουσούρου (2005) είναι τέσσερις: α) οι αναπαραγωγικές, β) οι οικονομικές, γ) οι εκπαιδευτικές και δ) οι ψυχολογικές.

Η πρώτη κατηγορία έχει σχέση με τη λειτουργία εξασφάλισης της βιολογικής αναπαραγωγής της κοινωνίας. Με άλλα λόγια αυτό που είναι απαραίτητο για την δημιουργία της οικογένειας και για την εξασφάλιση της συνέχειας των συγγενικών δεσμών είναι τα παιδιά. Βέβαια με τις σημερινές σύγχρονες μεθόδους της τεχνολογίας η αναπαραγωγική λειτουργία και οι σεξουαλικές σχέσεις είναι δύο διαφορετικοί ατομικοί και κοινωνικοί σκοποί (Μουσούρου, 2002). Αυτό φαίνεται πλέον αφού υπάρχουν νέες μορφές οικογένειας, όπως τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια που μπορούν να αποκτήσουν παιδιά μέσω των σύγχρονων μεθόδων της τεχνολογίας χωρίς να έχουν σεξουαλικές σχέσεις ή τα άτεκνα ζευγάρια που το παιδί τους μπορεί να το εγκυμονεί μια άλλη γυναίκα (Μουσούρου, 2005). Μέσα σε αυτή την καινούρια οικογένεια που δημιουργείται ο κύριος στόχος είναι οι γονείς να φροντίσουν για την ικανοποίηση των βασικών βιολογικών αναγκών, τη σωματική ακεραιότητα και υγεία του παιδιού (Παρασκευόπουλος, 1984). Επομένως η αλλαγή αυτή έχει παίξει καθοριστικό ρόλο ανάμεσα στα δύο φύλα και τις λειτουργίες τους (Μουσούρου, 2002) αλλά ο κύριος στόχος για τη φροντίδα του παιδιού δεν αλλάζει.

Η δεύτερη κατηγορία, δηλαδή αυτή των οικονομικών λειτουργιών, είναι αυτές που έχουν επηρεαστεί περισσότερο από όλες λόγω του κοινωνικό-οικονομικού εκσυγχρονισμού. Στην παραδοσιακή γεωργική-αγροτική κοινωνία η κατανομή της εργασίας εξαρτάται από το φύλο και καθιστά την οικογένεια σε μια πλήρη οικονομική μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης. Ο πατέρας εργαζόταν στα χωράφια

και βοηθούσαν η μητέρα και τα παιδιά. Στην σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία όμως η οικογένεια είναι μια μονάδα που καταναλώνει αλλά και παράγει αγαθά και υπηρεσίες τις οποίες αγοράζουν τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Εργάζονται και οι δυο γονείς και τα παιδιά είναι εξαρτημένα οικονομικά από τους γονείς. Επομένως και εδώ υπάρχει αλλαγή μεταξύ των ρόλων των δύο φύλων, ιδιαίτερα των γυναικών που βγήκαν στην αγορά εργασίας και δεν βοηθούν πλέον τον σύζυγο τους (Μουσούρου, 2002).

Η τρίτη κατηγορία αναφέρεται στις εκπαιδευτικές λειτουργίες, που είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση της πολιτισμικής αναπαραγωγής της κοινωνίας. Οι λειτουργίες αυτές χωρίζονται σε δύο υποκατηγορίες α) στις λειτουργίες που αποσκοπούν στην απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων, οι οποίες είναι χρήσιμες για την ένταξη στην παραγωγή και β) η λειτουργία της κοινωνικοποίησης. Η απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων είναι σημαντικές και στις αγροτικές αλλά και στις βιομηχανικές κοινωνίες. Τα παιδιά τις αποκτούν μέσω του σχολείου, σχολών επαγγελματικής κατάρτισης, το Πανεπιστήμιο και άλλους φορείς εκπαίδευσης (Μουσούρου, 2002). Αντίστοιχα όμως την κοινωνικοποίηση τα παιδιά, πέρα από τους παραπάνω φορείς εκπαίδευσης, την αποκτούν αρχικά μέσω της οικογένειας τους. Οι γονείς, οι παππούδες, οι θείοι είναι αυτοί από τους οποίους το παιδί μαθαίνει στην αρχή της ζωής του αξίες και δεξιότητες για την κοινωνικοποίηση. Μέσω της επαφής με τα μέλη αυτά της οικογένειας μαθαίνει πώς να αντιμετωπίσει στην υπόλοιπη ζωή του άτομα στους κοινωνικούς και επαγγελματικούς προσανατολισμούς του όπως για παράδειγμα στο σχολείο (Κουλουγλιώτης, 1995). Οι λειτουργίες αυτές συμβάλλουν κυρίως στην ατομική ολοκλήρωση και την προσωπική ευημερία του παιδιού (Παρασκευόπουλος, 1984).

Στην τέταρτη τέλος κατηγορία αυτή των ψυχολογικών λειτουργιών, συνίσταται κυρίως η ικανοποίηση της ανάγκης των ατόμων να αισθάνονται ασφαλή και να απολαμβάνουν τη στοργή των άλλων (Μουσούρου, 2002). Πρέπει όμως πρώτα το άτομο να έχει οικοδομήσει μια υγιή προσωπικότητα για να ενισχυθεί και να διατηρηθεί η συναισθηματική ισορροπία, η κοινωνική προσαρμογή και η ψυχική υγεία του (Παρασκευόπουλος, 1984). Αυτό θα συμβεί μέσω της οικογένειας που θα μεγαλώσει το παιδί και θα προσπαθήσει να του δώσει όσες ψυχολογικές λειτουργίες χρειάζεται. Στην απρόσωπη όμως κοινωνία έχουν αυξηθεί οι προσδοκίες των μελών

της οικογένειας για περισσότερες ψυχολογικές λειτουργίες. Έτσι μέσα από την οικογένεια τα άτομα επιδιώκουν την αποδοχή, την ωριμότητα και ικανότητες στήριξης για να νιώθουν αποδεκτοί και να προσφέρουν στους συνανθρώπους τους (Μουσούρου, 2005).

Εύκολα θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι στη σημερινή εξέλιξη της οικογένειας πολλές από τις λειτουργίες που περιγράφηκαν παραπάνω έχουν μεταφερθεί σε άλλα πρόσωπα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα, ότι σήμερα το σχολείο αναλαμβάνει να καθοδηγήσει, να κοινωνικοποιήσει και να προσανατολίσει επαγγελματικά το παιδί (Μισέλ, 2000. Μουσούρου, 2003. Dunn, 1988). Υπάρχει τεράστια ανάπτυξη στην δημιουργία διαφόρων φορέων που επιτελούν λειτουργίες που παλιότερα ήταν αποκλειστικά και μόνο στην υπευθυνότητα της οικογένειας. Για παράδειγμα, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ήταν προνόμιο της οικογένειας τώρα την εκτελεί και το σχολείο (Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια - Λεξικό, 1991).

Μια σημαντικότατη εξέλιξη που πρέπει ιδιαίτερα να υπογραμμίσουμε είναι η σταδιακή απώλεια από την οικογένεια της άλλοτε σημαντικής λειτουργίας κάλυψης των προνοιακών αναγκών των μελών της. Μια σειρά από εξειδικευμένους φορείς ανέλαβαν πλέον τη φροντίδα των ασθενών και των αδύναμων, των βρεφών και των ηλικιωμένων, των ανέργων και των απόρων. Η εξέλιξη αυτή τείνει να αποδεσμεύσει (μερικά) την υλική μέριμνα (που τώρα εξασφαλίζει το ίδρυμα, η υπηρεσία, η σύνταξη, το επίδομα) από τη συναισθηματική στήριξη που παραμένει ευθύνη της οικογένειας. Η στήριξη αυτή επαυξάνει την ήδη τεράστια σημασία που οι ψυχολογικές λειτουργίες της οικογένειας έχουν προσλάβει στις σύγχρονες κοινωνίες (Δεσποτόπουλος κ.α., 2007).

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι η ταξινόμηση αυτή των καλύπτει μία σειρά από λειτουργίες που γίνονται προοδευτικά λιγότερες και διαφοροποιούνται καθώς η κοινωνία «εκσυγχρονίζεται», καθώς δηλαδή μετατρέπεται από αγροτική- γεωργική- παραδοσιακή σε αστική- βιομηχανική-σύγχρονη (Δεσποτόπουλος κ.α., 2007). Για πολλούς θεωρητικούς, βέβαια, η πορεία αυτή δεν σημαίνει απώλεια ή συρρίκνωση των λειτουργιών αλλά αντίθετα επικέντρωση της οικογένειας, σ' αυτό που θεωρείται ουσιώδες για την αποστολή της τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και τη συναισθηματική κάλυψη των μελών της (Νόβα –Καλτσούνη, 2004).



Οι διαφοροποιήσεις τις οποίες υφίστανται οι λειτουργίες της οικογένειας καθώς αυτή εκσυγχρονίζεται (καθώς, δηλαδή, προσαρμόζεται στην διαδικασία μετατροπής της κοινωνίας από παραδοσιακή σε σύγχρονη) δεν είναι βέβαια ενιαίες σε μια κοινωνία, αλλά εξαρτώνται από το επίπεδο εκσυγχρονισμού του κοινωνικο-οικονομικού περιβάλλοντος της οικογένειας - και, εντέλει, από τη θέση του περιβάλλοντος αυτού στην κοινωνική δομή. Από την άλλη μεριά, αυτές οι μη ενιαίες διαφοροποιήσεις των λειτουργιών της οικογένειας είναι αλληλένδετες με τους μετασχηματισμούς που χαρακτηρίζουν τη δομή της (Δεσποτόπουλος κ.α., 2007).

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2<sup>ΟΝ</sup> ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

### 2.1. Τι είναι η Πολύτεκνη Οικογένεια

Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ.1 του άρθρου 6 του Ν.3454/2006 (ΦΕΚ 75/20-7-2006 τ.Α΄):

1. Πολύτεκνοι είναι οι γονείς οι έχοντες τη γονική μέριμνα και επιμέλεια τεσσάρων τουλάχιστον τέκνων από έναν ή περισσότερους γάμους ή νομιμοποιηθέντων ή νομίμως αναγνωρισθέντων ή υιοθετημένων, τα οποία είναι άγαμα και δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό τρίτο (23ο) έτος της ηλικίας τους ή σπουδάζουν σε αναγνωρισμένες τριτοβάθμιες σχολές πανεπιστημιακής και τεχνολογικής εκπαίδευσης και αναγνωρισμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ημεδαπής ή της αλλοδαπής ή εκπληρώνουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο (25ο) έτος της ηλικίας τους.

Στα τέκνα αυτά συνυπολογίζονται και αυτά με οποιαδήποτε αναπηρία σε ποσοστό εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω ισοβίως, ανεξαρτήτως ηλικίας και οικογενειακής κατάστασης.

2. Ο γονέας χωρίς σύζυγο, ο οποίος έχει τη γονική μέριμνα και επιμέλεια των τέκνων του και είναι μόνος υπόχρεος σε διατροφή αυτών, θεωρείται πολύτεκνος, εφόσον έχει τρία τέκνα από τον ίδιο ή διαφορετικούς γάμους ή νομιμοποιηθέντα ή νομίμως αναγνωρισθέντα ή υιοθετημένα ή εκτός γάμου γεννηθέντα, τα οποία είναι άγαμα και δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό τρίτο (23ο) έτος της ηλικίας τους ή σπουδάζουν σε αναγνωρισμένες τριτοβάθμιες σχολές πανεπιστημιακής και τεχνολογικής εκπαίδευσης και αναγνωρισμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ημεδαπής ή της αλλοδαπής ή εκπληρώνουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο (25ο) έτος της ηλικίας τους. Στα τέκνα αυτά συνυπολογίζονται και όσα έχουν οποιαδήποτε αναπηρία σε ποσοστό εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, ισοβίως, ανεξαρτήτως ηλικίας.

3. Αν ο ένας από τους γονείς κατέστη ανάπηρος εξ οιασδήποτε αιτίας ή ανάπηρος πολέμου σε ποσοστό εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω ισοβίως, αυτός θεωρείται πολύτεκνος, εφόσον έχει τρία τέκνα εκ των υπαγομένων σε μία από τις περιπτώσεις της πρώτης παραγράφου.

4. Σε περίπτωση θανάτου και των δύο γονέων, τα απορφανισθέντα τέκνα αποτελούν ιδίαν οικογένεια και, αν είναι τουλάχιστον δύο, απολαμβάνουν όλα τα ευεργετήματα των πολυτέκνων και των τέκνων των πολυτέκνων, υπό τους περιορισμούς της πρώτης παραγράφου του παρόντος άρθρου.»

## **2.2. Οι Σύλλογοι για την Πολύτεκνη Οικογένεια**

Η Α.Σ.Π.Ε. (Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος) ιδρύθηκε το 1931 και από τότε έχει αναλάβει την εκπροσώπηση των Πολυτέκνων, τη μελέτη και την προώθηση των αιτημάτων τους, και γενικά την προαγωγή των ηθικών και υλικών συμφερόντων τους.

Παράλληλα, η Συνομοσπονδία προασπίζεται το θεσμό της οικογένειας και αγωνίζεται για τη διατήρηση των ελληνικών παραδόσεων, τη διάδοση των αρχών του Ελληνοχριστιανικού Πολιτισμού, καθώς και για την αφύπνιση όλων των δυνάμεων της χώρας, για την επίλυση του Δημογραφικού προβλήματος.

Οι 180 χιλιάδες περίπου Πολύτεκνες οικογένειες, που ανήκουν στους Συλλόγους - μέλη της και έχουν τις προϋποθέσεις που ορίζονται από τους νόμους εφοδιάζονται ατελώς από τη Συνομοσπονδία, δια μέσου των πολυτεκνικών Συλλόγων, με τα απαραίτητα βιβλιάρια - ταυτότητες για την πολυτεκνική ιδιότητα.

Από την Α.Σ.Π.Ε. επίσης χορηγούνται τα πιστοποιητικά για το επίδομα / σύνταξη στην Πολύτεκνη μητέρα που θέσπισε η πολιτεία, καθώς και πιστοποιητικά για κάθε νόμιμη χρήση (διορισμούς, στεγαστικά δάνεια, μετεγγραφές, εισαγωγή σε ορισμένες σχολές, κ.λ.π.).

Σημαντικό μέρος των προσπαθειών της Α.Σ.Π.Ε. αναλύεται στη διατύπωση και προώθηση των αιτημάτων και επίλυση των παντός είδους προβλημάτων των Πολυτέκνων με παραστάσεις, υπομνήματα μελέτες προς τη Βουλή, τα διάφορα Υπουργεία και άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Το Κοινωνικό έργο της Α.Σ.Π.Ε. απορροφά επίσης ένα μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων της, καθώς ένας όχι ευκαταφρόνητος αριθμός οικογενειών έχει ανάγκη από κοινωνική, υλική και νομική ενίσχυση και συμπαράσταση, ιδιαίτερο

είναι το ενδιαφέρον και η φροντίδα της Α.Σ.Π.Ε. για τις ανάγκες των Πολυτέκνων οικογενειών των ακριτικών νησιών μας, των ορεινών και άγονων περιοχών.

Για την εξυπηρέτηση των παραπάνω σκοπών η Α.Σ.Π.Ε. συμμετέχει επίσης, σε επιτροπές διαφόρων Υπουργείων (Εργασίας, ΥΠΕΧΩΔΕ, Υγείας και Πρόνοιας, κ.λ.π.) και συνεργάζεται με διάφορες οργανώσεις ή ενώσεις που επιδιώκουν παρόμοιους κοινωνικούς σκοπούς όπως η ΕΔΗΜ, το ΦΙΑΔΗΠ και η Παγκύπρια Οργάνωση Πολυτέκνων, ενώ συγχρόνως εκπροσωπεί τους Πολύτεκνους στην COFACE που είναι η Συνομοσπονδία Οικογενειακών Οργανώσεων των Χωρών της Ε.Ε.

Είναι το ανώτατο Συνδικαλιστικό Όργανο των Πολυτέκνων της χώρας. Διοικείται από το Γενικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από 22 αιρετά μέλη που προέρχονται από τις Πρωτοβάθμιες οργανώσεις / Σωματεία μέλη της, που αριθμούν τα 105 και εδρεύουν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Από τους 22 γενικούς Συμβούλους οι 7 συγκροτούν την Εκτελεστική Επιτροπή, η οποία υλοποιεί τις, στρατηγικής φύσεως, αποφάσεις του Γενικού συμβουλίου και των Γενικών Συνελεύσεων.

Μέλη των πρωτοβάθμιων Σωματείων είναι οι 180 χιλιάδες περίπου πολύτεκνες οικογένειες, οι οποίες αριθμούν περί τα 900 χιλιάδες άτομα.

Στην Ελλάδα αριθμούνται περί τους 101 συλλόγους πολυτέκνων και αυτοί φαίνονται παρακάτω:

Σ.Π. ΑΓ.ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΘΕΣ/ΚΗΣ	Σ.Π. ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ
Σ.Π. ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΥ	Σ.Π. ΚΟΠΑΝΑΚΙΟΥ
Σ.Π. ΑΓΡΙΝΙΟΥ	Σ.Π. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
Σ.Π. ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	Σ.Π. ΚΥΜΗΣ
Σ.Π. ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	Σ.Π. ΚΩ
Σ.Π. ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ	Σ.Π. ΛΑΡΙΣΑΣ

Σ.Π. ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	Σ.Π. ΛΕΙΒΑΔΙΑΣ
Σ.Π. ΑΝΔΑΝΕΙΑΣ	Σ.Π. ΛΕΣΒΟΥ
Σ.Π. ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ	Σ.Π. ΛΕΥΚΑΔΑΣ
Σ.Π. ΑΡΓΟΥΣ	Σ.Π. ΛΕΧΑΙΝΩΝ
Σ.Π. ΑΡΚΑΔΙΑΣ	Σ.Π. ΛΗΜΝΟΥ
Σ.Π. ΑΡΤΑΣ	Σ.Π. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ
Σ.Π. ΑΣΤΑΚΟΥ	Σ.Π. ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ
Σ.Π. ΒΕΡΟΙΑΣ	Σ.Π. ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗΣ
Σ.Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΒΡΟΥ	Σ.Π. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
Σ.Π. ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ	Σ.Π. ΜΕΣΣΗΝΗΣ
Σ.Π. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	Σ.Π. ΜΟΛΛΩΝ
Σ.Π. ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ	Σ.Π. ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ
Σ.Π. ΔΡΑΜΑΣ	Σ.Π. Ν.ΙΩΝΙΑΣ
Σ.Π. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	Σ.Π. ΝΑΞΟΥ
Σ.Π. Ε.Ο.Π.Α.	Σ.Π. ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ
Σ.Π. Ε.Π.Α.	Σ.Π. ΝΑΥΠΛΙΟΥ
Σ.Π. ΕΒΡΟΥ	Σ.Π. ΞΑΝΘΗΣ
Σ.Π. ΕΔΕΣΣΑΣ	Σ.Π. ΠΑΜΠΕΙΡΑΙΚΗΣ
Σ.Π. ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ	Σ.Π. ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ
Σ.Π. ΕΟΡΔΑΙΑΣ	Σ.Π. ΠΑΤΡΩΝ
Σ.Π. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	Σ.Π. ΠΕΛΛΑΣ

Σ.Π. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	Σ.Π. ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ
Σ.Π. ΖΑΧΑΡΩΣ	Σ.Π. ΠΡΕΒΕΖΑΣ
Σ.Π. ΗΛΙΔΑΣ(ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ)	Σ.Π. ΠΥΡΓΟΥ
Σ.Π. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	Σ.Π. ΡΕΘΥΜΝΟΥ
Σ.Π. ΘΕΡΜΟΥ	Σ.Π. ΣΑΜΟΥ
Σ.Π. ΘΕΣ/ΚΗΣ `ΑΓ.ΠΑΝΤΕΣ`	Σ.Π. ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ
Σ.Π. ΘΕΣ/ΚΗΣ `ΜΕΡΙΜΝΑ`	Σ.Π. ΣΕΡΒΙΩΝ
Σ.Π. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Σ.Π. ΣΕΡΡΩΝ
Σ.Π. ΘΗΒΩΝ	Σ.Π. ΣΗΤΕΙΑΣ
Σ.Π. ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	Σ.Π. ΣΠΑΡΤΗΣ
Σ.Π. ΙΣΤΙΑΙΑΣ	Σ.Π. ΣΥΡΟΥ
Σ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Σ.Π. ΤΡΙΚΑΛΩΝ
Σ.Π. ΚΑΒΑΛΑΣ	Σ.Π. ΤΡΙΦΥΛΙΑΣ(ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ)
Σ.Π. ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	Σ.Π. ΦΑΡΣΑΛΩΝ
Σ.Π. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	Σ.Π. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ
Σ.Π. ΚΑΛΥΜΝΟΥ	Σ.Π. ΦΙΛΙΑΤΩΝ
Σ.Π. ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	Σ.Π. ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΑΣ
Σ.Π. ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	Σ.Π. ΦΛΩΡΙΝΑΣ
Σ.Π. ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ	Σ.Π. ΦΩΚΙΔΑΣ
Σ.Π. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	Σ.Π. ΧΑΛΚΙΔΑΣ
Σ.Π. ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ	Σ.Π. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Σ.Π. ΚΙΛΚΙΣ	Σ.Π. ΧΑΝΙΩΝ
Σ.Π. ΚΟΖΑΝΗΣ	Σ.Π. ΧΙΟΥ
Σ.Π. ΧΩΡΑΣ	

### 2.2.1. Στόχοι της ΑΣΠΕ

Οι βασικοί στόχοι της ΑΣΠΕ για την προάσπιση της οικογένειας και την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος.

Η Α.Σ.Π.Ε. αγωνίζεται:

*Α) Για την προάσπιση του θεσμού της οικογένειας, γιατί πιστεύει ότι η οικογένεια:*

- Είναι θεσμός ιερός με υψηλή αποστολή.
- Αποτελεί το εργαστήριο όπου σφυρηλατούνται οι χαρακτήρες.
- Διαμορφώνει και καταρτίζει τους αυριανούς τίμιους πολίτες.
- Είναι το κύτταρο που στηρίζει την κοινωνία και εξασφαλίζει υγεία στο κοινωνικό σύνολο.
- Είναι ο χώρος που καλλιεργούνται όλες οι αρετές και ιδιαίτερα αυτή της αγάπης.

*Β) Για την υλική και ηθική πρόοδο και προαγωγή των πολυτέκνων, γιατί θεωρεί ότι οι πολύτεκνοι:*

- Είναι οι αιμοδότες της Ελλάδος.
- Δεν αντιμετωπίζονται πάντα με την προσοχή που επιβάλλεται από την πολιτεία.
- Δεν απολαμβάνουν ίσης φορολογικής μεταχείρισης με τους αγάμους.
- Στηρίζουν με προσωπικές θυσίας και στερήσεις το Έθνος.

*Γ) Γιατί θέλει και επιθυμεί:*

- Το ξαναζωντάνεμα της Ελλάδος.
- Να ακούει χαρούμενες παιδικές φωνές.
- Να βλέπει τη ζωή να αναπτύσσεται και να μεγαλώνει.
- Να αισθάνεται ότι υπάρχει ελπίδα.
- Να νοιώθει ότι ο τόπος έχει μέλλον και προοπτική

### **2.2.2. Άλλες Δραστηριότητες της ΑΣΠΕ**

*Προώθηση αιτημάτων πολυτέκνων, πραγματοποίηση εκδηλώσεων ,κ.α.*

- Ενθαρρύνει και καλλιεργεί την ευγενική άμιλλα, τη βράβευση κάθε χρόνο των παιδιών των πολύτεκνων οικογενειών που ξεχώρισαν στον πνευματικό στίβο, που διακρίθηκαν στα γράμματα και τις επιστήμες.
- Δια φωτίζει και ενημερώνει τους Έλληνες πολίτες (με σεμινάρια, έκδοση ειδικών αφισών, βιβλίου "Ατλας Ατυχημάτων, κ.λ.π.) για τους τρόπους πρόληψης των ατυχημάτων και της μείωσης των θανάτων, που αποτελούν μαζί με την υπογεννητικότητα σοβαρές αιτίες συρρίκνωσης του πληθυσμού της πατρίδας μας.
- Συνεργάζεται με το Υπουργείο Παιδείας στο οποίο υποβάλλει εκθέσεις για τις διαπιστούμενες τεχνικές και λοιπές ατέλειες σχολικών κτιρίων, καθώς και για τους περιβάλλοντες αυτά χώρους που εγκυμονούν κινδύνους για τους μαθητές.
- Υποβοηθεί κάθε κοινωνική προσπάθεια που αποβλέπει στη στήριξη αναξιοπαθουσών οικογενειών, ενώ αναπτύσσει πρωτόβουλη κοινωνική δράση με την παροχή οικονομικής βοήθειας και νομικής προστασίας σε πολύτεκνες οικογένειες.
- Βραβεύει κάθε χρόνο προσωπικότητες των γραμμάτων που συμβάλλουν με μελέτες ή άρθρα τους στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των φορέων της πολιτείας (για την αλλαγή νοοτροπίας για δημιουργία πολυμελών οικογενειών και λήψεως θετικών μέτρων αντίστοιχα) για το δημογραφικό πρόβλημα.
- Απονέμει σε ειδικές τελετές τιμητικά βραβεία σε επιχειρήσεις που προβάλλουν και προωθούν τα αγαθά που παράγουν ή εμπορεύματα, με τηλεοπτικές διαφημίσεις που περιέχουν εικόνες και κείμενα που σέβονται τη γλώσσα, τον



πολιτισμό και τις παραδόσεις μας, ενώ παράλληλα συντείνουν στη δημιουργία πολυτεκνικής αντίληψης.

- Διοργανώνει Συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια, επιστημονικά συμπόσια με τη συμμετοχή πολιτικών, ειδικών επιστημόνων, δημογράφων, δημοσιογράφων, κ.λ.π. από τα οποία αντλεί χρήσιμες πληροφορίες και συμπεράσματα για την επιτέλεση των σκοπών της.
- Παρεμβαίνει με άρθρα των μελών της, δημόσιες συζητήσεις, προτάσεις της, σχέδια νόμων και τροπολογιών για τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου ειδικότερα σε θέματα κοινωνικής πρόνοιας και στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας.
- Διατηρεί πολυμελή χορωδία που συγκροτείται από παιδιά πολύτεκνων οικογενειών, η οποία συμμετέχει σε εθνικές και λοιπές εορταστικές εκδηλώσεις.

### **2.3. Νομοθετικό Πλαίσιο για την Πολύτεκνη Οικογένεια**

Η βασική νομοθεσία που ισχύει σήμερα για την προστασία των πολυτέκνων είναι, ο νόμος 1910/1944 (ΦΕΚ 229/Α/3-10-1944) «περί κωδικοποίησης και συμπλήρωσης της νομοθεσίας περί προστασίας πολυτέκνων, όπως αυτός συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με:

- Το από 19-9/22-10-1953 Β.Δ. (ΦΕΚ 288/Α/22-10-1953) «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων τινών του υπ' αριθ. 1910/1944 νόμου κλπ.»
- Το νόμο 860/1979 (ΦΕΚ 2/Α/5-1-1979) «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων του Ν.1910/1944 κλπ.) και
- Το νόμο 3454/2006 (ΦΕΚ 75/Α/7-4-2006 «ενίσχυση της οικογένειας και λοιπές διατάξεις».

#### **2.3.1. Νόμος 1910/1944**

Ο νόμος 1910/1944, αποτελεί μέχρι σήμερα το βασικό νομοθέτημα για την προστασία των πολυτέκνων και πολλές από τις διατάξεις του, έστω και αποψιλωμένες, εξακολουθούν να ισχύουν.

Δημοσιεύτηκε στο φύλλο 229 της εφημερίδος της Κυβερνήσεως (τεύχος Α΄) στις 3 Οκτωβρίου 1944 και κωδικοποίησε όλη τη νομοθεσία «περί προστασίας πολυτέκνων» και ειδικότερα κωδικοποίησε τα νομοθετήματα:

1. Ν.4733/1930 (ΦΕΚ 165/Α/15-5-1930): «περί προστασίας πολυτέκνων».
2. Ν.4839/1930 (ΦΕΚ 258/Α/30-7-1930): «περί τροποποίησης του νόμου 4733 «περί προστασίας πολυτέκνων».
3. Ν.Δ.22/7/1933 (ΦΕΚ 208/Α/22-7-1933): «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης των νόμων 4733 και 4839 «περί προστασίας πολυτέκνων».
4. Ν.5781/1933 (ΦΕΚ 275/Α/25/9/1933): «περί κυρώσεως του από 22 Ιουλίου 1933 Ν. Διατ/τος «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης των νόμων 4733 και 4839 «περί προστασίας πολυτέκνων».
5. Α.Ν.2543/1940 (ΦΕΚ 291/Α/12-9-1940): «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης του νόμου 5781/1933 «περί προστασίας των πολυτέκνων» και
6. Α.Ν.2683/1940 (ΦΕΚ 411/Α/2-12-1940): «περί συμπλήρωσης του Α.Ν.2543 του 1940 «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης του Ν.5781/33».

Μετά την ψήφισή του ο Ν.1910/1944, τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με:

1. Το, από 19-9/22-10-1953 Β.Δ. (ΦΕΚ 288/Α/22-10-1953) «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων τινών του υπ' αριθ. 1910/44 νόμου κ.λπ.».
2. Το Ν.860/1979 (ΦΕΚ 2/Α/5-1-1979): «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων τινών του Ν.1910/1944 κ.λπ.».
3. Το Ν. 3454/2006 (ΦΕΚ 75/Α/7-4-2006): «ενίσχυση της οικογένειας και λοιπές διατάξεις».

### **2.3.2. Νόμος 860/1979**

«Περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων τινών του Ν. 1910/1944 "περί κωδικοποίησης και συμπλήρωσης της Νομοθεσίας περί προστασίας των Πολυτέκνων».

## Άρθρον 1.

1. Το πρώτον εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου πρώτου του Ν. 1910/1944 "περί κωδικοποίησης και συμπλήρωσης της Νομοθεσίας "περί προστασίας των Πολυτέκνων". κυρωθέντος διά της απαριθμώ 303/1946 πράξεως του Υπουργικού Συμβουλίου, αντικαθίσταται ως ακολούθως :

"1. Πολύτεκνοι υπό την έννοια του παρόντος νόμου είναι οι γονείς οι έχοντες τέσσαρα τουλάχιστον ζώντα τέκνα εκ νομίμου γάμου ή νομιμοποιηθέντα ή νομίμως αναγνωρισθέντα, εφ' όσον τα μεν θήλεα είναι άγαμα ή διατελούν εν διαζεύξει ή εν χηρεία και συντηρούνται υπό τίνος των γονέων των, τα δε άρρενα εφόσον είναι ανήλικα."

2. Η παράγραφος 7 του ως άνω άρθρου αντικαθίσταται ως ακολούθως :

"7. Εν περιπτώσει θανάτου της μητρός ή εν περιπτώσει καθ' ην κατέστη αύτη εξ ουιδηποτε ανίκανος τελείως προς πάσαν εργασίαν, ο σύζυγος θεωρείται πολύτεκνος εφόσον έχει τρία τουλάχιστον ζώντα τέκνα, υπαγόμενα εις τινά των ανωτέρω περιπτώσεων."

## Άρθρον 2.

Η κατά την έναρξιν της ισχύος του παρόντος νόμου υφισταμένη ή εφεξής αποκτωμένη ιδιότης του πολυτέκνου των γονέων, διατηρείται ισοβίως.

## Άρθρον 3.

1. Τέκνα πολυτέκνων, εγγραφέντα ή εγγραφόμενα εις Ανωτάτην ή Ανωτέραν Σχολήν της ημεδαπής κατόπιν εξετάσεων, μετεγγράφονται τη αιτήσει των εις το πρώτον ή το δεύτερον έτος σπουδών αντιστοίχου Σχολής (ή Τμήματος Σχολής, πλησιεστέρας του τόπου της μονίμου κατοικίας των γονέων των.

2. Κατά την πρώτην εφαρμογήν του παρόντος αι σχετικαί αιτήσεις των ενδιαφερομένων υποβάλλονται εντός μηνός από της δημοσίευσεως του παρόντος νόμου.

Άρθρον 4.

Η ισχύς του παρόντος άρχεται από της δημοσιεύσεώς του διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως.

### **2.3.3. Νόμος 3454/2006**

«Ενίσχυση της οικογένειας και λοιπές διατάξεις»

Ο Ν.3454/2006, που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 75/Α/7-4-2006, επέφερε καινοτόμες τροποποιήσεις – βελτιώσεις στην ισχύουσα νομοθεσία για την προστασία των πολυτέκνων και έλαβε σπουδαία μέτρα για τις τρίτεκνες οικογένειες (γονείς και παιδιά).

Το Σ.τ.Ε. και τα Διοικητικά Δικαστήρια της χώρας με πληθώρα αποφάσεών τους αποφάνθηκαν ότι:

«Η εξυπηρέτηση του ατομικού συμφέροντος των πολυτέκνων αποτελεί εξυπηρέτηση του γενικότερου δημοσίου συμφέροντος προ του οποίου και αυτή η αρχή της ισότητας των Ελλήνων απέναντι στο νόμο υποχωρεί, λόγω του δημογραφικού προβλήματος της χώρας.»

(Αποφάσεις του Σ.τ.Ε. 2216/1975, 4062/1990, 4070/1990, 4069/1990, 2781/1991, 2773/1991 κ.α.)

### **2.3.4. Συνταγματική προστασία πολυτέκνων**

Το Σύνταγμα περιέχει βασικές διατάξεις για το σχεδιασμό δημογραφικής πολιτικής, για το θεσμό της οικογένειας, αλλά και για την ειδική φροντίδα που πρέπει να λαμβάνει το κράτος για την πολύτεκνη οικογένεια. Ειδικότερα:

- Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.
- Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο καθώς και όσοι

πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδος από το Κράτος.

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή δημογραφικής πολιτικής, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.

### **2.3.5. Διεθνής Σύμβαση Για Τα Δικαιώματα Του Παιδιού**

Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1989 και τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990. Μέχρι σήμερα έχει κυρωθεί από 191 χώρες.

Στην Ελλάδα κυρώθηκε στις 3 Δεκεμβρίου του 1992 με τον Ν.2101/92.Ν. 2101/92 (ΦΕΚ Α' 192) : Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο πρώτο:

Κυρώνεται και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος η διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, που υπογράφηκε στη Ν. Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990, της οποίας το κείμενο στο πρωτότυπο στη γαλλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής: Σύμβαση Για Τα Δικαιώματα Του Παιδιού.

## **2.4. Νομοθετικά Διατάγματα και Πρόνοιες για τους Πολύτεκνους**

### **2.4.1. Άδεια μητρότητας δημοσίων υπαλλήλων**

Άρθρο 52 του ν.3528/2007 (Υπαλληλικός Κώδικας)

1. Στις υπαλλήλους οι οποίες κυοφορούν, χορηγείται άδεια μητρότητας με πλήρεις αποδοχές δύο (2) μήνες πριν και τρεις (3) μήνες μετά τον τοκετό. Σε περίπτωση απόκτησης τέκνου πέραν του 3ου, η μετά τον τοκετό άδεια προσαυξάνεται κάθε φορά κατά δύο (2) μήνες. Η άδεια λόγω κυοφορίας χορηγείται ύστερα από βεβαίωση του θεράποντος ιατρού για τον πιθανολογούμενο χρόνο τοκετού.

2. Όταν ο τοκετός πραγματοποιείται σε χρόνο μεταγενέστερο από αυτόν που είχε πιθανολογηθεί αρχικά, η άδεια που είχε χορηγηθεί, παρατείνεται μέχρι την

πραγματική ημερομηνία του τοκετού, χωρίς αυτή η παράταση να συνεπάγεται αντίστοιχη μείωση του χρόνου της άδειας που χορηγείται μετά τον τοκετό. Όταν ο τοκετός πραγματοποιηθεί σε χρόνο προγενέστερο από αυτόν που είχε αρχικά πιθανολογηθεί, το υπόλοιπο της άδειας χορηγείται μετά τον τοκετό, ώστε να εξασφαλιστεί συνολικός χρόνος άδειας πέντε (5) μηνών.

3. Σε κυοφορούσες υπαλλήλους που έχουν ανάγκη ειδικής θεραπείας, μετά την εξάντληση της αναρρωτικής άδειας με αποδοχές, χορηγείται κανονική άδεια κυοφορίας με αποδοχές, μετά από βεβαίωση θεράποντος ιατρού και διευθυντή γυναικολογικής ή μαιευτικής κλινικής ή τμήματος δημόσιου νοσηλευτικού ιδρύματος.

4. Στις υπαλλήλους που υιοθετούν τέκνο, χορηγείται άδεια τριών (3) μηνών με πλήρεις αποδοχές εντός του πρώτου εξαμήνου μετά την περαίωση της διαδικασίας της υιοθεσίας, εφόσον το υιοθετημένο τέκνο είναι ηλικίας έως έξι (6) ετών. Ένας μήνας από την άδεια αυτή μπορεί να καλύπτει απουσία της υπαλλήλου κατά το προ της υιοθεσίας διάστημα.

5. Επιδόματα λόγω τοκετού, που καταβλήθηκαν στην υπάλληλο νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου λόγω υποχρεωτικής ασφάλισης σε ασφαλιστικούς οργανισμούς, εκπίπτουν από τις αποδοχές που καταβάλλονται κατά τη διάρκεια της άδειας μητρότητας, εφόσον η ασφάλιση θεμελιώνεται και σε συνεισφορά του νομικού προσώπου.

#### **2.4.2. Μειωμένες Αμοιβές Δικηγόρων για Πολύτεκνους**

Κατά τη διάταξη του άρθρου 7 του Ν.1910/44 οι πολύτεκνοι καταβάλουν το μισό της κανονικής δικηγορικής αμοιβής, συμπεριλαμβανόμενης και της αμοιβής για την παράσταση στη σύνταξη συμβολαίων.

#### **2.4.3. Αστυνομικοί πολύτεκνοι**

Ποσοστό μέχρι 10%, των εισαγομένων στην Αστυνομική Ακαδημία, καλύπτεται από πολύτεκνους και τα παιδιά τους. [αρθ. 42 Ν.1481/1984]

Πολύτεκνοι αστυνομικοί που επιθυμούν να μετατεθούν, προηγούνται στη σειρά προτεραιότητας έναντι των υπολοίπων. [αρθ. 3 ΠΔ.69/1997]

#### **2.4.4. Εισφορές υπαλλήλων ΟΤΑ**

Οι πολύτεκνοι δημοτικοί και κοινοτικοί υπάλληλοι απαλλάσσονται από την εισφορά στον Κλάδο Υγείας του Ταμείου τους [ΠΔ.271/1993, άρθ.4 ΒΔ 18/2/1950].

#### **2.4.5 Απαλλαγή πολυτέκνων από τα τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτου**

Σύμφωνα με το άρθρο 36 του Ν.1563/1985 (όπως τροποποιήθηκε με το 12ο άρθρο του Ν.3220/2004 ΦΕΚ.15-Α), αυτοκίνητα για μεταφορά προσώπων, με κυλινδρισμό μέχρι 2000 κυβικά, για χρήση από πολύτεκνους γονείς, απαλλάσσονται από το προβλεπόμενο τέλος ταξινόμησης.

Για αυτοκίνητα άνω των 2000 κυβικών εκατοστών η απαλλαγή περιορίζεται στο 50% του τέλους ταξινόμησης.

Η απαλλαγή αυτή παρέχεται μόνο για μια φορά και για ένα αυτοκίνητο κατά οικογένεια.

#### **2.4.6. Επαγγελματική άδεια σε πολυτέκνους σε Λαϊκές Αγορές, Πλανόδιο και Υπαίθριο Εμπόριο**

Οι πολύτεκνοι και τα τέκνα πολυτέκνων δικαιούνται επαγγελματική άδεια στις Λαϊκές Αγορές καθώς και άδεια για Πλανόδιο και Υπαίθριο Εμπόριο σε ποσοστό 15% του αριθμού των αδειών. [άρθρα 1 και 7 του Ν.2323/1995, όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 1 και 4 του Ν.3377/2005 ΦΕΚ.Α.202, αντίστοιχα]

Άδειες υπαίθριου εμπορίου στους χερσαίους χώρους Οργανισμών Λιμένα, Λιμενικών Ταμείων και του Ε.Ο.Τ. θα χορηγούνται, εφόσον πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις έκδοσης των αδειών, κατά προτίμηση έναντι όλων των άλλων ενδιαφερομένων και στους πολύτεκνους. [Υπουργική Απόφαση Φ.3131/17/96 ΦΕΚ Β'178 12.3.1997]

#### **2.4.7. Πολύτεκνοι Στρατιωτικοί**

Α. Οι πολύτεκνοι αξιωματικοί δικαιούνται: 1. παραμονή στις φρουρές που υπηρετούν, εφόσον το επιθυμούν, μέχρι έξι χρόνια, 2. μετάθεση με απόλυτη προτεραιότητα έναντι όλων των άλλων, 3. παραθερισμό και στέγαση στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις κατά προτεραιότητα. [Γεν. Διαταγή ΓΕΣ 12136/Σ769/2001]

Β. Στις σχολές μονίμων αξιωματικών και υπαξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων, πέραν του εκάστοτε καθοριζόμενου αριθμού εισακτέων και μέχρι ποσοστό 25% συνολικά, εισάγονται κατά σειρά επιτυχίας επιλαχόντες από ειδικές κατηγορίες, μεταξύ των οποίων προηγούνται οι πολύτεκνοι. [αρθ. 1 του Ν.Δ.582/1970 και αρθ. 1 του Ν.1297/1982]

Γ. Παιδιά πολύτεκνων οικογενειών που κατατάσσονται ως Εθελοντές Πενταετούς Υπηρεσίας πριμοδοτούνται με 100 μόρια. [ΠΔ.292/2001 και ΠΔ.6/2003]

#### **2.4.8. Μουσεία, Μνημεία και Αρχαιολογικοί χώροι**

Οι κάτοχοι θεωρημένης πολυτεκνικής κάρτας έχουν δικαίωμα ελεύθερης εισόδου στα Μουσεία, Μνημεία και Αρχαιολογικούς χώρους.

#### **2.4.9. Ατέλειες πολυτέκνων**

Ληξιαρχικές πράξεις γέννησης, βάπτισης και γάμου, που αφορούν πολύτεκνους, χορηγούνται ατελώς.

Οι πάσης φύσεως θεωρήσεις εγγράφων από την Αστυνομία ή τις άλλες δημόσιες αρχές, γίνονται ατελώς για τους πολύτεκνους [άρθ. 2 Ν.1910/1944]

#### **2.4.10. Διδακτικά βιβλία φοιτητών**

Φοιτητές τέκνα πολύτεκνων οικογενειών δικαιούνται σε κάθε περίπτωση δωρεάν παροχή διδακτικών βιβλίων και λοιπών βοηθημάτων [άρθ. 22.δ του Ν.2083/1992]

#### **2.4.11. Παιδικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί**

Τα παιδιά των πολύτεκνων εργαζόμενων μητέρων εισάγονται κατά προτεραιότητα στους κρατικούς παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, οποτεδήποτε και αν υποβάλλουν τη σχετική αίτηση.

Οι πολύτεκνες οικογένειες απαλλάσσονται ή πληρώνουν μειωμένα τροφεία, ανάλογα με το οικογενειακό εισόδημα, για τα παιδιά που φιλοξενούνται στους κρατικούς βρεφονηπιακούς σταθμούς.



#### **2.4.12. Μειωμένο τιμολόγιο ηλεκτρικού ρεύματος**

Η ΔΕΗ εφαρμόζει ειδικό τιμολόγιο (με σημαντική έκπτωση) στις οικιακές καταναλώσεις πολύτεκνων οικογενειών.

#### **2.4.13. Δικηγόροι πολύτεκνοι**

Οι πολύτεκνοι δικηγόροι μπορούν να ασκούν δικηγορία και, ταυτόχρονα, να λαμβάνουν σύνταξη, κύρια ή επικουρική, από οποιονδήποτε ασφαλιστικό οργανισμό. [άρθ.63Α Ν.3026/1954, άρθ.16 Ν.1366/1983, άρθ.1 Ν.1649/1986]

Οι φορείς του δημοσίου υποχρεούνται να προσλαμβάνουν αναλογικά ως δικηγόρους προστατευόμενα πρόσωπα των κατηγοριών του άρθ.1 του Ν.2643/1998 (περιλαμβάνονται οι πολύτεκνοι), σε ποσοστό 8% επί του συνολικού αριθμού των απασχολούμενων δικηγόρων στη νομική τους υπηρεσία. [άρθ.2 Ν.2643/1998]

Οι πολύτεκνοι δικηγόροι, μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, καταβάλλουν το μισό της ετήσιας εισφοράς κατά την ανανέωση της ταυτότητάς τους.

#### **2.4.14. Διορισμοί και Προσλήψεις Πολυτέκνων στο Δημόσιο**

Προσλήψεις στους φορείς του Δημοσίου: Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν.3260/2004 ποσοστό 20% του συνόλου των θέσεων κάθε προκήρυξης φορέα του Δημοσίου θα καλύπτεται από πολύτεκνους ή τέκνα πολυτέκνων. Σχετικές είναι και οι διατάξεις του Ν.2643/1998 [Παρατήρηση: Οι διατάξεις των νόμων που προβλέπουν τις ποσοστώσεις των προσλήψεων των πολυτέκνων είναι λαβυρινθώδεις. Ουσιαστικά, κανείς δεν γνωρίζει τι ακριβώς ισχύει. Σχετικές προβλέψεις υπάρχουν στους νόμους: 2736/1999, 2839/2000, 2874/2000, 2956/2001, 2972/2001, 3051/2002, 3144/2003, 3171/2003, 3227/2004 ...]

Μερική απασχόληση στο Δημόσιο: Με το Ν.3250/2004 (ΦΕΚ.124-Α) ορίζεται ότι ποσοστό 10% των προκηρυσσόμενων θέσεων μερικής απασχόλησης θα καταλαμβάνεται από πολύτεκνους και τέκνα πολυτέκνων. Προτεραιότητα έχουν αυτοί με τα περισσότερα τέκνα.

#### **2.4.15. Δικαστικά έξοδα και τέλη πολυτέκνων**

Τα έξοδα και τέλη κάθε διαδικασίας ενώπιον Δικαστηρίου μειώνονται στο μισό εφόσον αυτά καταβάλλονται από πολύτεκνους. [άρθρ.7 Ν.1910/1944]

#### **2.4.16. Μειωμένες Αμοιβές Δικηγόρων για Πολύτεκνους**

Κατά τη διάταξη του άρθρου 7 του Ν.1910/44 οι πολύτεκνοι καταβάλουν το μισό της κανονικής δικηγορικής αμοιβής, συμπεριλαμβανόμενης και της αμοιβής για την παράσταση στη σύνταξη συμβολαίων.

#### **2.4.17. Πολύτεκνοι εκπαιδευτικοί**

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του Ν.3255/2004 οι πολύτεκνοι εκπαιδευτικοί διορίζονται σε θέσεις εκπαιδευτικών των κλάδων ΠΕ της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους σε διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π.

#### **2.4.18. Εισιτήρια μεταφορικών μέσων**

Οι πολύτεκνοι και τα παιδιά τους καταβάλουν μειωμένο εισιτήριο (γενικά κατά 50%) σε όλα τα μεταφορικά μέσα (αστικά και υπεραστικά λεωφορεία, τρένα, πλοία), εκτός των αεροπλάνων. Επίσης η έκπτωση αυτή δεν εφαρμόζεται σε ορισμένες κατηγορίες ακτοπλοϊκών θέσεων (εξαρτάται από την φιλοπολυτεκνική τιμολογιακή πολιτική κάθε ναυτιλιακής εταιρείας).

#### **2.4.19. Εισφορές υπαλλήλων ΟΤΑ**

Οι πολύτεκνοι δημοτικοί και κοινοτικοί υπάλληλοι απαλλάσσονται από την εισφορά στον Κλάδο Υγείας του Ταμείου τους [ΠΔ.271/1993, άρθ.4 ΒΔ 18/2/1950]

#### **2.4.20. Λεωφορεία ιδιωτικής χρήσης σε πολύτεκνους**

Επιτρέπεται η χορήγηση άδειας κυκλοφορίας λεωφορείου ιδιωτικής χρήσης σε πολύτεκνους με έξι (6) παιδιά και άνω για τη μεταφορά μόνο των μελών της οικογένειας. [άρθ.7 Ν.2801/2000]

#### **2.4.21. Μεταπτυχιακά και μεταδιδακτορικά προγράμματα υποτροφιών**

Στους επιτυχόντες στις εξετάσεις του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, εκ των υποψηφίων στα μεταπτυχιακά και μεταδιδακτορικά προγράμματα υποτροφιών

εξωτερικού και εσωτερικού, που είναι τέκνα πολύτεκνων οικογενειών, χορηγούνται υποτροφίες καθ' υπέρβαση και εκτός σειράς των προκηρυχθεισών θέσεων υποτροφιών. [άρθ.3, παρ.10 του Ν.2158/1993 όπως τροποποιήθηκε με το άρθ.19 του Ν.3369/2005 και Κανονισμός Υποτροφιών Ι.Κ.Υ. ΦΕΚ 2100/Β/10-10-2008]

#### **2.4.22. Μετάθεση πολύτεκνων δημοσίων υπαλλήλων**

Άρθρο 67 του ν.3528/2007

##### Μετάθεση

1. Μετάθεση επιτρέπεται μετά από αίτηση του υπαλλήλου ή αυτεπαγγέλτως από την υπηρεσία, μόνο όταν υπάρχει κενή θέση.

2. Οι μεταθέσεις μετά από αίτηση του υπαλλήλου προηγούνται των μεταθέσεων χωρίς αίτηση. Οι μεταθέσεις, μετά από αίτηση, υπαλλήλων που πάσχουν από δυσίατα νοσήματα, προηγούνται των λοιπών κατηγοριών μεταθέσεων μετά από αίτηση. Μετάθεση πολυτέκνων και τέκνων πολυτέκνων δεν είναι δυνατή χωρίς αίτηση τους. Η διάταξη του προηγούμενου εδαφίου ισχύει και για υπαλλήλους που είναι γονείς τριών τέκνων ή για ένα τέκνο οικογένειας με τρία παιδιά, τα οποία ένα ή περισσότερα είναι υπάλληλοι. Αν στην τελευταία περίπτωση και οι γονείς είναι υπάλληλοι, η διάταξη του προηγούμενου εδαφίου εφαρμόζεται μόνο για τους γονείς ή μόνο για ένα τέκνο αυτών.

3. Για τη διενέργεια μεταθέσεων λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια του συνολικού χρόνου υπηρεσίας του υπαλλήλου, του χρόνου υπηρεσίας κατά περιοχή, της οικογενειακής του κατάστασης, της ηλικίας, της συνυπηρέτησης και της εντοπιότητας, αξιολογούμενα με συντελεστές βαρύτητας (μόρια). Η οικογενειακή κατάσταση αξιολογείται με συντελεστή τρία (3) για τον σύζυγο, τρία (3) για το πρώτο και πέντε (5) για κάθε επόμενο ανήλικο τέκνο ή τέκνο που σπουδάζει σε σχολή ανώτατης εκπαίδευσης, εφόσον δεν έχει συμπληρώσει το 25ο έτος της ηλικίας του. Στους άγαμους, διαζευγμένους, χήρους και εν διαστάσει γονείς τέκνων από τα αναφερόμενα στο προηγούμενο εδάφιο, για τα οποία τους έχει αποδεδειγμένα ανατεθεί η επιμέλεια, οι συντελεστές βαρύτητας προσαυξάνονται κατά ένα (1) για κάθε τέκνο. Η ηλικία των ετών 40, 41-50 και 51-60 αξιολογείται με τους συντελεστές ένα (1), δύο (2) και τρία (3), αντίστοιχα.

4. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και του οικείου Υπουργού, καθορίζονται συντελεστές, πλην των προσδιοριζόμενων στην προηγούμενη παράγραφο, ανάλογα με τις συνθήκες λειτουργίας και τις ειδικότερες ανάγκες της υπηρεσίας, η διαδικασία με βάση πίνακες μεταθετών, η δυνατότητα εξαιρέσεων από μεταθέσεις και η δυνατότητα προσωρινής αναστολής αυτών, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για τη διενέργεια των μεταθέσεων, κατά Υπουργείο ή αυτοτελή δημόσια υπηρεσία ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή κλάδο προσωπικού αυτών. Με τα ίδια προεδρικά διατάγματα επιτρέπεται, ανάλογα με τις συνθήκες λειτουργίας και τις ειδικότερες ανάγκες της υπηρεσίας, η προσθήκη και άλλων, μέχρι τριών το πολύ, κριτηρίων και ο καθορισμός των συντελεστών αυτών. Με τα ίδια διατάγματα επιτρέπεται να μη λαμβάνεται υπόψη το κριτήριο της εντοπιότητας, εφόσον αυτό επιβάλλεται από τη φύση της υπηρεσίας. Τυχόν τροποποίηση των προεδρικών διαταγμάτων της παρούσας παραγράφου δεν θίγει τους εκάστοτε ισχύοντες πίνακες μεταθετών ούτε τη διαδικασία κατάρτισης πινάκων μεταθετών που έχει ήδη αρχίσει.

5. Η μετάθεση των υπαλλήλων διενεργείται με απόφαση του αρμόδιου οργάνου διοίκησης μετά από σύμφωνη γνώμη του υπηρεσιακού συμβουλίου.

6. Με το έγγραφο, με το οποίο ανακοινώνεται στον υπάλληλο η μετάθεση του, τάσσεται ανάλογα με την απόσταση και τα μέσα συγκοινωνίας, η αναγκαία για τη μετάβαση στη νέα του θέση προθεσμία. Η προθεσμία αυτή δεν μπορεί να υπερβαίνει τον έναν (1) μήνα και για μεταθέσεις προς ή από το εξωτερικό τους δύο (2) μήνες.

7. Οι υπάλληλοι δεν μετατίθενται πριν συμπληρώσουν διετία στην υπηρεσία που τοποθετήθηκαν κατά το διορισμό τους.

8. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται, σύμφωνα με τη διαδικασία της παραγράφου 5, μετάθεση πριν από την παρέλευση του ανωτέρω χρονικού διαστήματος είτε σε περίπτωση αμοιβαίας αίτησης υπαλλήλων είτε για σοβαρούς υπηρεσιακούς ή προσωπικούς λόγους.

9. Η μετά από αίτηση του υπαλλήλου μετάθεση του σε παραμεθόρια περιοχή με σκοπό τη συνυπηρέτηση συζύγων είναι υποχρεωτική.

10. Ειδικές διατάξεις που αφορούν μεταθέσεις εξακολουθούν να ισχύουν.

#### **2.4.23. Μετάταξη πολύτεκνων δημοσίων υπαλλήλων σε παραμεθόριες περιοχές**

Άρθρο 72 του ν.3528/2007

Μετάταξη σε υπηρεσίες παραμεθόριων περιοχών

1. Κενές θέσεις δημοσίων υπηρεσιών και Ν.Π.Δ.Δ. των παραμεθόριων περιοχών είναι δυνατόν να καλύπτονται με μετάταξη υπαλλήλων που διαθέτουν τον τίτλο σπουδών που απαιτείται για τη θέση στην οποία μετατάσσονται. Η μετάταξη αυτή διενεργείται σε κλάδο ίδιας ή ανώτερης κατηγορίας, ύστερα από αίτηση του υπαλλήλου, οποτεδήποτε, χωρίς γνώμη υπηρεσιακών συμβουλίων, με κοινή απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και των κατά περίπτωση συναρμόδιων Υπουργών.

2. Ειδικά για το νοσηλευτικό προσωπικό νοσοκομείων και το φυλακτικό προσωπικό φυλακών, η διαδικασία μετάταξης δεν προωθείται χωρίς πλήρως αιτιολογημένη βεβαίωση του αρμόδιου διευθυντή και της διοίκησης του νοσοκομείου ή του αντίστοιχου διευθυντή των φυλακών ότι η μετάταξη ουδεμία επιφέρει συνέπεια για τη λειτουργία της υπηρεσίας του.

3. Παραμεθόριες περιοχές για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου είναι οι οριζόμενες στο άρθρο 9 παρ. 22 του ν. 2266/1994 (ΦΕΚ 218 Α') και στις κατ' εξουσιοδότηση του αυτού άρθρου εκδιδόμενες κοινές υπουργικές αποφάσεις. Οι διατάξεις του άρθρου 18 παρ. 4 του ν. 2503/1997 (ΦΕΚ 107 Α') έχουν εφαρμογή και για τις μετατάξεις του παρόντος άρθρου.

[Παραμεθόριες περιοχές νοούνται:

Οι περιοχές των Νομών Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου, Λέσβου, Χίου, Σάμου και Δωδεκανήσου, Πέλλας, Κυκλάδων, καθώς και όλα τα νησιωτικά επαρχεία της Χώρας.

Επίσης οι περιοχές: Νομός Φλώρινας: Δήμοι Φλώρινας και Αμυνταίου, Κοινότητες Αγίας Παρασκευής, Αγίου Αχιλλείου, Αγίου Βαρθολομαίου, Αγίου Γερμανού, Αγίου Παντελεήμονος, Ακρίτα, Αλώνων, Αμμοχωρίου, Ανταρκτικού, Άνω Καλλινίκης,

Άνω Κλεινών, Αρμενοχωρίου, Ατραπού, Αχλάδας, Βατοχωρίου, Βεύης, Βροντερού, Εθνικού, Ιτέας, Καλλιθέας, Καρυών, Κάτω Καλλινίκης, Κάτω Κλεινών, Κέλλης, Κλαδοράχης, Κλειδίου, Καλχικής, Κορυφής, Κρατερού, Κρυσταλλοπηγής, Κώτα, Λαιμού, Λεπτοκαρυών, Λευκόνος, Λόφων, Μαρίνας, Μελίτης, Μεσοκάμπου, Μεσσηνίου, Μεσοχωρίου, Μικρολίμνης, Νέου Καυκάσου, Νέου χωρακίου, Νίκης, Ξινού Νερού, Παλαιίστρας, Παπαγιάννη, Παρορείου, Περάσματος, Πετρών, Πισοδερίου, Πλατέος, Παλυπλατάνου, Παλυποτάμου, Πρασίνου, Πρώτης, Σιταριάς, Σκοπιάς, Σκοπού, Τριβούνου, Τριποτάμου, Τροπαιοάχου, Υδρούσας, Φανού, Φλαμπούρου και Ψαράδων.

Νομός Καστοριάς: Δήμοι Καστοριάς, Νεστορίου, Ακριτών, Βιτσίου, Αργους Ορεστικού και Κοινότητες Αγίοι Αντωνίου, Αγίας Κυριακής, Πτεριάς, Αυγής, Βράχου, Γάβρου, Γράμου, Δενδροχωρίου, Ζούζουλης, Ιεροπηγής Καστανοφύτου, Καλοχωρίου, Κορομηλέας, Κατύλης Κρονίωνος, Πταλέας, Λακκωμάτων, Λάγκας, Λεύκης, Μακροχωρίου, Μανιάκων, Μακροκάμπου, Μελά, Μελανθίου Μεσοποταμιάς, Ομορφοκκλησιάς, Οινόης, Πενταβρύσου Χιλιοδένδρου, Χρυσής, Σπηλαίων, Τσάκωνης, Χαλάρων Αστιροκκλησιάς, Δισπηλίου, Επταχωρίου και Κυψέλης.

Νομός Ιωαννίνων: Δήμος Κόνιτσας και όλες οι Κοινότητες της επαρχίας Κόνιτσας, Δήμος Δελβινακίου και όλες οι Κοινότητες της επαρχίας Πωγωνίου.

Νομός Θεσπρωτίας: Επαρχία Φιλιατών και οι περιοχές που βρίσκονται σε ακτίνα 20 χιλιομέτρων από τα Ελληνοαλβανικά σύνορα.

Νομός Κέρκυρας: Επαρχία Παξών και Κοινότητες Ερεικούσσης, Μαθρακίου και Οθωνών.]

4. Στους μετατασσόμενους σε παραμεθόριες περιοχές κατά τις διατάξεις του παρόντος άρθρου παρέχονται όλα τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία οικονομικά ή άλλα υπηρεσιακά κίνητρα, καθώς επίσης και τα εκάστοτε προβλεπόμενα έξοδα μετάθεσης. Η σχετική δαπάνη βαρύνει τον προϋπολογισμό εξόδων της υπηρεσίας, στην οποία μετατάσσεται ο υπάλληλος.

5. Υπάλληλοι οι οποίοι μετατάσσονται σε υπηρεσία παραμεθόριας περιοχής κατ' εφαρμογή του παρόντος υποχρεούνται να παραμείνουν στην υπηρεσία τοποθέτησης

τους για μία τουλάχιστον δεκαετία. Κάθε πράξη που συνεπάγεται απόσπαση, μετάθεση ή μετάταξη πριν από τη συμπλήρωση της δεκαετούς υποχρεωτικής παραμονής στην υπηρεσία όπου μετατάχθηκαν είναι αυτοδικαίως άκυρη, με μόνη εξαίρεση την απόσπαση υπαλλήλων για το χρόνο της φοίτησης τους στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και στην Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.).

6. Για τον μετατασσόμενο σε παραμεθόριο περιοχή κατά τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, ο οποίος αποκτά μετά τη μετάταξη του την πολυτεχνική ιδιότητα, ο χρόνος υποχρεωτικής παραμονής μειώνεται από δέκα (10) σε έξι (6) χρόνια.

#### **2.4.24. Μετεγγραφή Φοιτητών**

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν.3282/2004(ΦΕΚ.208-Α), οι πολύτεκνοι γονείς και τα τέκνα αυτών καθώς και οι εξομοιούμενοι μ' αυτούς (χήροι, χήρες, τέκνα αυτών κτλ.), δικαιούνται μετεγγραφή χωρίς ποσοτικό περιορισμό.

#### **2.4.25. Πολύτεκνοι συνταξιούχοι ναυτικοί**

Με τη διάταξη του άρθ.8 του Ν.2987/02 (ΦΕΚ.27-Α/21-2-2002), οι πολύτεκνοι συνταξιούχοι ναυτικοί που δεν έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος και έχουν ανήλικα παιδιά ή παιδιά που σπουδάζουν, μέχρι τη συμπλήρωση του 25ου έτους, δικαιούνται να επαναλάβουν το ναυτικό επάγγελμα σε πλοία ανεξαρτήτων σημαίας, χωρίς αναστολή της καταβολής της σύνταξής τους.

#### **2.4.26. Πολυθεσία Πολυτέκνων στο Δημόσιο**

Οι πολύτεκνοι μπορούν να έχουν δύο θέσεις εργασίας στο Δημόσιο, με την προϋπόθεση ότι οι συνολικές ακαθάριστες αποδοχές τους δεν θα ξεπερνούν τα 3/5 των ακαθάριστων μηνιαίων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου ή τα 4/5 για όσους έχουν πέντε παιδιά και άνω. [Το ύψος του ανωτάτου ορίου αποδοχών (αποδοχές Προέδρου Αρείου Πάγου) ανέρχεται (για το 2007) στα 6.422,81€]

[Άρθρο 1 παρ.3.δ του Ν.1256/1982 (ΦΕΚ65Α), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 21 παρ.3 του Ν.1400/1983 (ΦΕΚ156Α) και Υ.Α. ΔΙΔΑΔ/12/9/22880 της 22.9/29.9.1989 (ΦΕΚ728Β) "Προσδιορισμός της έννοιας των καθαρών απολαβών των λειτουργών, υπαλλήλων κτλ." .]

#### **2.4.27. Προσλήψεις Πολυτέκνων στον Ιδιωτικό Τομέα**

Επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις, ελληνικές ή ξένες, που λειτουργούν στην Ελλάδα με οποιαδήποτε μορφή, καθώς και οι θυγατρικές τους εταιρείες, εφόσον απασχολούν προσωπικό πάνω από πενήντα (50) άτομα, υποχρεούνται να προσλαμβάνουν προστατευόμενα πρόσωπα του άρθρου 1 του Ν.2643/1998 (περιλαμβάνονται οι πολύτεκνοι και τα τέκνα των πολυτέκνων) σε ποσοστό οκτώ τοις εκατό (8%) επί του συνόλου του προσωπικού της επιχείρησης ή της εκμετάλλευσης. Εξαιρούνται από την υποχρέωση αυτή οι επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις που εμφανίζουν στους ισολογισμούς τους αρνητικό αποτέλεσμα (ζημία) στις δύο αμέσως προηγούμενες από το έτος προκήρυξης χρήσεις. [άρθρο 2 του Ν.2643/1998]

#### **2.4.28. Πυροσβέστες πολύτεκνοι**

Στις σχολές αξιωματικών της Πυροσβεστικής εισάγονται σε ποσοστό 10% του συνόλου πολύτεκνοι και τέκνα πολυτέκνων [άρθ. 2 του ΠΔ.53/1989]

Οι πολύτεκνοι και τα τέκνα πολυτέκνων που είναι υποψήφιοι για τη σχολή Πυροσβεστών πριμοδοτούνται στη συνολική βαθμολογία τους [άρθ. 4 του ΠΔ.239/2000]

Οι πολύτεκνοι πυροσβεστικοί υπάλληλοι εξαιρούνται των μεταθέσεων και υπηρετούν στον τόπο επιθυμίας τους. [άρθ. 22 ΠΔ.170/1996]

#### **2.4.29. Προσωποκράτηση πολυτέκνων**

Οι πολύτεκνοι που έχουν την επιμέλεια ή την υποχρέωση διατροφής των παιδιών τους δεν προσωποκρατούνται. [άρθ.4 Ν.1867/1989]

#### **2.4.30. Στρατιωτική θητεία**

Σύμφωνα με το Ν.3257/2004 ο μόνος ή μεγαλύτερος αδελφός από τρία ή περισσότερα ζώντα αδέλφια υπηρετεί εννιάμηνο. Επίσης, απαλλάσσεται από τη στράτευση οι πατέρες τριών ή περισσότερων τέκνων. (Σχόλιο: οι αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο της στρατιωτικής θητείας είναι συχνές και γι αυτό το λόγο οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να απευθύνονται στις κατά τόπους Στρατιωτικές Αρχές)



#### **2.4.31. Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατες Στρατιωτικές Σχολές Υπαξιωματικών**

1.α. Από το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 στα Ανώτατα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα - Ανώτερες Στρατιωτικές Σχολές Υπαξιωματικών (ΑΣΕΙ-ΑΣΣΥ), επί του εκάστοτε καθοριζόμενου αριθμού εισακτέων και μέχρι ποσοστού τριάντα πέντε επί τοις εκατό (35%), εισάγονται, κατά σειρά επιτυχίας, οι ανήκοντες στις παρακάτω ειδικές κατηγορίες:

i. Τέκνα πολυτέκνων.

ii. Τέκνα οικογενειών με τρία παιδιά.

β. Επί του ανωτέρω ποσοστού (35%) και μέχρι ποσοστού δέκα επί τοις εκατό (10%) επ' αυτού, σε κάθε περίπτωση όμως τουλάχιστον ένα άτομο, εισάγονται, κατά σειρά επιτυχίας, οι ανήκοντες στις παρακάτω ειδικές κατηγορίες:

i. Τέκνα ή αδελφοί αναπήρων και τραυματισθέντων σε πολεμικές επιχειρήσεις, καθώς και στρατιωτικών και των τριών Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων ειρηνικής περιόδου, οι οποίοι έχουν αναπηρία σε ποσοστό εξήντα επτά επί τοις εκατό (67%) και άνω, λόγω παθήσεως τους σε διατεταγμένη υπηρεσία και ένεκα αυτής.

ii. Τέκνα των θανόντων στρατιωτικών των Ενόπλων Δυνάμεων στον πόλεμο ή στην ειρήνη κατά την εκτέλεση διατεταγμένης υπηρεσίας και ένεκα αυτής.

iii. Τέκνα Ελλήνων μόνιμων στρατιωτικών, εφέδρων και κληρωτών οπλιτών, που συμμετείχαν με οποιονδήποτε τρόπο στα πολεμικά γεγονότα της χρονικής περιόδου από την 20ή Ιουλίου έως την 20ή Αυγούστου 1974 στην Κύπρο, καθώς και στα γεγονότα που έλαβαν χώρα το 1964 στην Τυληρία και Λευκωσία και το 1967 στην Κοφίνου και τους Αγίους Θεοδώρους της Κύπρου.

γ. Οι Έλληνες του εξωτερικού, του άρθρου 3 παράγραφος 1 του ν. 1351/1983 (ΦΕΚ 56 Α`), όπως οι διατάξεις αυτού τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν με τις διατάξεις της παραγράφου 11 του άρθρου 10 του ν. 2327/1995 (ΦΕΚ 156 Α`) και της παραγράφου 4 του άρθρου 5 του ν. 2517/1997 (ΦΕΚ 160 Α`), επιφυλασσομένων των διατάξεων του άρθρου 12 παρ. Α1 και 4 του ν. 2552/1997 (ΦΕΚ 266 Α`).

2. Σε περίπτωση ύπαρξης κενών θέσεων αυτές συμπληρώνονται από υποψηφίους της γενικής σειράς.
3. Στην προκήρυξη κάθε διαγωνισμού εισαγωγής καθορίζονται τα αποδεικτικά της ιδιότητας των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου προσώπων.
4. Η εισαγωγή των υποψηφίων στις σχολές συντελείται αφού κριθούν κατάλληλοι στις υγειονομικές, αθλητικές και ψυχοτεχνικές εξετάσεις που ορίζονται κάθε φορά για τους λοιπούς υποψηφίους.
5. Από το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 στα ΑΣΕΙ-ΑΣΣΥ, δεν είναι δυνατή η εισαγωγή υποψηφίων ως επιλαχόντων, για πλήρωση τυχόν κενών θέσεων οι οποίες δημιουργούνται λόγω μη παρουσιάσεως, παραιτήσεως ή απομακρύνσεως υποψηφίων που έχουν κριθεί εισακτέοι στις Σχολές αυτές, βάσει των αποτελεσμάτων που εκδόθηκαν από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

[άρθρο 11 του Ν 3648/2008: "Ρυθμίσεις θεμάτων αναπήρων πολέμου, προσωπικού του Υπ. Εθνικής Άμυνας και άλλες διατάξεις"]

#### **2.4.32. Στέγαση Πολυτέκνων**

Σε πολύτεκνους που προστατεύουν επτά (7) παιδιά και άνω παρέχεται η δυνατότητα να τυγχάνουν άμεσης στεγαστικής συνδρομής με τη μορφή χορήγησης δανείου ή παραχώρησης εργατικής κατοικίας. Η σειρά ικανοποίησης προσδιορίζεται ανάλογα με τον αριθμό των τέκνων που προστατεύουν. [Αρθ.52 του Ν.2082/1992]

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3<sup>ΟΝ</sup> ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ**

### **3.1. Σκοπός της παρούσας έρευνας**

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να παρουσιάσει τις αντιλήψεις και τα προβλήματα που παρουσιάζουν οι πολύτεκνες οικογένειες στην Ελλάδα, και κατά πόσον αυτά καθίστανται ικανά στο να ενθαρρύνουν τους νέους γονείς να κάνουν πολλά παιδιά.

Απώτερος στόχος της έρευνας είναι να παρουσιαστούν οι συνέπειες των προβλημάτων για την εκάστοτε πολύτεκνη οικογένεια και κατά πόσο το κράτος στέκεται αρωγός στην αντιμετώπιση τους.

### **3.2. Ερευνητικά Ερωτήματα**

Τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας είναι τα ακόλουθα:

1. Ποιο είναι το προφίλ της πολύτεκνης Οικογένειας;
2. Ποια είναι τα προβλήματα της ελληνικής πολύτεκνης οικογένειας;
3. Ποιες είναι οι συνέπειες των προβλημάτων της ελληνικής πολύτεκνης οικογένειας;
4. Ποια η πολιτική του κράτους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της πολύτεκνης Ελληνικής οικογένειας;

### **3.3. Εργαλείο Συλλογής Δεδομένων**

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο συλλογής δεδομένων η δομημένη συνέντευξη. Επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε τη δομημένη συνέντευξη ως εργαλείο συλλογής δεδομένων για τους ακόλουθους λόγους:

α) η συνέντευξη αποτελεί μια διαδικασία που επιτρέπει στον ερευνητή να αντλήσει πληροφορίες και δεδομένα μέσα από την ανάλυση του λόγου επιλεγμένων αλλά χαρακτηριστικών περιπτώσεων, β) αποτελεί ένα ερευνητικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται ως μέσο συλλογής πληροφοριών, ελέγχου και ερμηνείας των ερευνητικών ερωτημάτων μιας έρευνας, γ) η συνέντευξη «φωτίζει», δηλαδή επιτρέπει

την πρόσβαση στον τρόπο που βλέπουν οι άλλοι τα πράγματα, στις σκέψεις τους, στις στάσεις και τις απόψεις που κρύβονται πίσω από τη συμπεριφορά τους, δ) η συνέντευξη αποτελεί το μέσο για τη βαθύτερη εξέταση των κινήτρων των ερωτώμενων, για τους λόγους που απάντησαν με τον συγκεκριμένο τρόπο (Φραγκούλης Ι., κ.α 2011).

Επιπρόσθετα επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε τη συγκεκριμένη τεχνική συλλογής δεδομένων, καθώς στόχος μας ήταν να καταγράψουμε τις απόψεις του ερευνώμενου πληθυσμού, εστιάζοντας στις οπτικές γωνίες υπό τις οποίες τα άτομα βιώνουν και αισθάνονται την καθημερινότητα τους (Κεδράκα, 2008).

### **3.4. Πληθυσμός - Δείγμα έρευνας - Περιορισμοί**

Η έρευνα υλοποιήθηκε σε έξι πολύτεκνες οικογένειες από την πόλη της Πάτρας και μία οικογένεια από ένα χωριό της Πάτρας, την Τριταία. Μία εκ των έξι οικογενειών που συμμετείχαν στην έρευνα, διαμένει μόνιμα στην Πάτρα, αλλά κατάγεται από την Αλβανία. Η συγκεκριμένη έρευνα έγινε σε περιορισμένο δείγμα πολύτεκνων οικογενειών στη χώρα μας, με αποτέλεσμα τα συμπεράσματά της να μην μπορούν να γενικευθούν για όλο τον πληθυσμό των πολύτεκνων οικογενειών.

### **3.5. Αποτελέσματα**

#### **3.5.1. Προφίλ Πολύτεκνων οικογενειών**

Το προφίλ των υποκειμένων που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν το ακόλουθο:

1. Η ηλικία των γονέων στις πολύτεκνες οικογένειες που συμμετείχαν στην έρευνα κυμαινόταν για την μητέρα από 35-59 ετών και για τον πατέρα από 41-60 ετών. Τα υπόλοιπα μέλη των οικογενειών ήταν τέσσερα τον αριθμό σε πέντε οικογένειες, και πέντε σε άλλες δύο οικογένειες, μία εκ των δύο Αλβανικής. Η ηλικία των παιδιών κυμαίνεται από 6 έως 38 ετών για τα κορίτσια και 12- 41 ετών για τα αγόρια.

2. Όσον αφορά στην οικογενειακή κατάσταση απάντησαν όλοι οι ερωτηθέντες ότι είναι παντρεμένοι.

3. Η διάρθρωση της επαγγελματικής κατάστασης των οικογενειών που συμμετείχαν στην έρευνα είναι: σε δύο οικογένειες η κύρια δραστηριότητα είναι αγροτικές εργασίες και για τους δύο γονείς, σε μία οικογένεια είναι άνεργοι και οι δύο γονείς (Αλβανικής καταγωγής), δύο οικογένειες με πατέρα συνταξιούχο και γυναίκα ελεύθερη επαγγελματίας και ιδιωτική υπάλληλο, μία οικογένεια με πατέρα άνεργο και γυναίκα ελεύθερη επαγγελματίας και τέλος μία οικογένεια με πατέρα τραπεζικό υπάλληλο και μητέρα οικιακά

4. Τέλος το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα των πολύτεκνων οικογενειών κυμαίνεται από 900-2000 ευρώ για 5 από τις οικογένειες, μία οικογένεια έχει πολύ χαμηλό εισόδημα ενώ η οικογένεια Αλβανικής καταγωγής καθόλου εισόδημα.

### **3.5.2. Απόψεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκνης Οικογένειας**

Οι απόψεις που καταγράφηκαν σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκνης Οικογένειας συνοδεύονταν με την καταγραφή των απόψεων σχετικά με την ενθάρρυνση των νέων γονέων για να κάνουν περισσότερα παιδιά.

Παρατηρήθηκε ότι η πλειοψηφία των ερωτώμενων δεν ενθαρρύνει τους νέους γονείς στο να κάνουν πολλά παιδιά εξαιτίας των πολλών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους. Αρκεί να δούμε την χαρακτηριστική απάντηση ενός από τους ερωτηθέντες « ..... τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε καθημερινά στην οικογένεια μου είναι αρκετά και κακώς που το λέω αλλά δεν θα ενθάρρυνα τους νέους γονείς να κάνουν πάνω από δυο παιδιά».

Εξαιρεση αποτελεί μια πολύτεκνη μητέρα η οποία παρόλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει αναφέρει χαρακτηριστικά «...η στάση μου είναι θετική στην ενθάρρυνση των Ελλήνων για την αύξηση της γονιμότητας. Πρέπει να βοηθήσουμε τη χώρα μας σε αυτή τη δύσκολη περίοδο....».

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι πολύτεκνες οικογένειες στο σύνολό τους παραθέτονται παρακάτω:

1. Έλλειψη βασικών αναγκών (φαγητό, ένδυση).
2. Αδυναμία να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις (εξόφληση λογαριασμών ΔΕΗ, ΟΤΕ κλπ).
3. Ανασφάλεια στον τομέα της Υγείας (ελλείψεις υγειονομική περίθαλψη).
4. Οικονομικά Προβλήματα.
5. Οικονομική Αδυναμία Παροχής Επαρκούς Εκπαίδευσης στα παιδιά.
6. Οικονομική Αδυναμία Ψυχαγωγίας.

Παρατηρούμε λοιπό από τα παραπάνω ότι τα επιμέρους προβλήματα, απορρέουν από τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η πολύτεκνη οικογένεια. Αρκεί να αναφερθεί η απάντηση μιας πολύτεκνης μητέρας από την Πάτρα «Εμείς σαν πολύτεκνη οικογένεια αντιμετωπίζουμε τόσο οικονομικά όσο και οικογενειακά προβλήματα. Το μηνιαίο εισόδημα δεν επαρκεί μερικές φορές για την κάλυψη κάποιων λογαριασμών και ακόμη για την αγορά τροφής με αποτέλεσμα να αναβάλλουμε την επίσκεψη μας στο σούπερ μάρκετ περνώντας με ότι υπάρχει στο σπίτι μέχρι πάλι να πληρωθούμε. Έχουμε φτάσει και σε σημείο να δανειστούμε χρήματα ακόμη και να αγοράσουμε τρόφιμα πληρώνοντας τα αργότερα. Το πρόβλημα αυτό είναι πιο έντονο το τελευταίο καιρό καθώς κόπηκαν και τα πολυτεχνικά εισοδήματα. Επιπλέον υπάρχει καθημερινή ένταση και τσακωμοί μέσα στο σπίτι καθώς τα παιδιά ζητούν χρήματα για ψυχαγωγία και εμείς αδυνατούμε να τους τα προσφέρουμε...».

### **3.5.3. Απόψεις σχετικά τις συνέπειες των προβλημάτων**

Τα παραπάνω προβλήματα χωρίς αμφιβολία έχουν αρνητικές συνέπειες τόσο στους ίδιους τους γονείς όσο και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Οι συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων είναι:

1. Άγχος, προβληματισμός και ανησυχία για το μέλλον των παιδιών.
2. Δυσκολία παροχής των απαραίτητων εφοδίων στα παιδιά ούτως ώστε να έχουν ίσες ευκαιρίες με τα υπόλοιπα παιδιά.

3. Δημιουργία εντάσεων στο σπίτι που έχουν αντίκτυπο στην ψυχολογία των παιδιών.
4. Κακές σχολικές επιδόσεις των παιδιών.
5. Συνεχείς τσακωμοί μεταξύ των γονέων της οικογένειας που μπορεί να οδηγήσουν και στο χωρισμό.
6. Ελλιπής μόρφωση και δραστηριοποίηση των παιδιών.

Από τις παραπάνω συνέπειες καθίσταται ικανό να παρατηρήσουμε ότι οι αρνητικές αυτές συνέπειες απορρέουν κυρίως από οικονομικά εν γένει προβλήματα, τα οποία με τη σειρά τους γεννούν νέα προβλήματα. Τόσο η δυσκολία παροχής απαραίτητων εφοδίων στα παιδιά, η ελλιπής μόρφωση και ο προβλήματος για το μέλλον τους όσο και η δημιουργία εντάσεων στις οικογένειες με τις επακόλουθες συνέπειες, είναι αποτέλεσμα οικονομικών κυρίως προβλημάτων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα οικονομικής εξαθλίωσης των πολύτεκνων οικογενειών βρίσκεται στα λόγια ενός ερωτώμενου: «Κάποιοι πουλούν τα πάντα από αυτοκίνητα μέχρι και τα σπίτια τους για να ζήσουν. Η πόλη είναι πιο σκληρή γιατί στην πόλη δεν μπορείς να φυτέψεις κάτι να φας ενώ στο χωριό κάτι θα βρεις. Θα σε βοηθήσει και ο γείτονας σου ενώ στην πόλη όχι».

#### **3.5.4. Απόψεις σχετικά με τη συμβολή του κράτους στην επίλυση των όποιων προβλημάτων.**

Τέλος, στο ερώτημα σχετικά με τη συμβολή του κράτους στην επίλυση διαφόρων προβλημάτων φαίνεται ξεκάθαρα ότι οι πολύτεκνες οικογένειες που έλαβαν μέρος στην έρευνα δεν είναι καθόλου ικανοποιημένες από τη στάση που έχει το κράτος απέναντι στα προβλήματα της πολύτεκνης οικογένειας επισημαίνοντας ότι κρατικές δομές στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας δεν είναι επαρκής.

Οι απόψεις σχετικά με τις ανάγκες της πολύτεκνης οικογένειας που οφείλει να καλύψει η πολιτεία, συγκεντρώθηκαν ποικίλες απόψεις. Προκύπτουν τα παρακάτω κυριότερα αιτήματα:

1. Οικονομική βοήθεια μέσω επιδομάτων και συντάξεων καθώς και επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών.
2. Παροχή υπηρεσιών ψυχολογικής υποστήριξης.
3. Οικονομική στήριξη στη γυναίκα ούτως ώστε να μπορεί να μεγαλώνει τα παιδιά της
4. Αύξηση των ενδοσχολικών δραστηριοτήτων ώστε να απασχολούνται τα παιδιά και η οικογένεια να μην επιβαρύνεται επιπλέον.
5. Καλύτερο σύστημα υγείας με περισσότερα κέντρα υγείας
6. Παροχή δωρεάν τροφίμων και δραστηριοτήτων για την απασχόληση των παιδιών, καθώς και δωρεάν εκδρομών και δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας για τα παιδιά.
7. Να επανέλθει πάλι το πολυτεχνικό επίδομα
8. Εύρεση εργασίας στα νέα παιδιά ούτως ώστε να μην μεταναστεύσουν στο εξωτερικό για δουλειά
9. Δωρεάν παιδεία και ενισχυτική διδασκαλία.
10. Μείωση λογαριασμών ή απαλλαγή ούτως ώστε να διαθέτουν τα χρήματα για τις προσωπικές τους ανάγκες (διασκέδαση ,ένδυση κ.α.).

### **3.5.5. Έξτρα Ερώτηση για την πολύτεκνη Οικογένεια Αλβανικής καταγωγής**

Η έξτρα ερώτηση που απευθυνόταν στην οικογένεια Αλβανικής καταγωγής αφορούσε στο εάν θα αποφάσιζαν να επιστρέψουν στην Αλβανία. Η απάντηση ήταν: «Ναι οι περισσότεροι από εμάς αυτό κάνουν. Και εκεί δύσκολα είναι όμως. Δεν συμφωνούν και τα παιδιά μας γιατί εδώ γεννήθηκαν και έχουν συνηθίσει εδώ. Δεν ξέρουν και καλά την γλώσσα μας». Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι γονείς θα αποφάσισαν την πιθανή επιστροφή τους στην Αλβανία. Αυτό που ίσως να στεκόταν εμπόδιο σε μια τέτοια απόφαση είναι τα παιδιά τους, για τα οποία μας λένε ότι μια τέτοια απόφαση θα ήταν δύσκολη γ εξαιτίας του γεγονότος ότι έχουν συνηθίσει στην Ελλάδα εφόσον γεννήθηκαν και μεγαλώνουν εδώ αλλά και λόγω της γλώσσας εφόσον δεν γνωρίζουν καλά τα Αλβανικά.



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4<sup>ΟΝ</sup> ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων διαφαίνεται η έλλειψη ευκαιριών από την οποία φαίνεται να «πάσχουν» οι πολύτεκνες οικογένειες, ακριβώς για μερικούς από τους λόγους που περιγράφονται πιο πάνω, δηλαδή για παράδειγμα το γεγονός ότι υπάρχουν πολλά παιδιά στην οικογένεια, καθιστά τη ζωή της οικογένειας πιο δύσκολη όσον αφορά το οικονομικό σκέλος, επιπρόσθετα όμως, φαίνεται ότι αφαιρεί ευκαιρίες από τα μέλη της οικογένειας, όπως τις ίσες ευκαιρίες μόρφωσης όλων των παιδιών, την πρόσβαση στην απασχόληση και την ψυχαγωγία των μελών της οικογένειας.

Παρατίθενται ορισμένα γενικά συμπεράσματα από την έρευνά μας σχετικά με το προφίλ της πολύτεκνης οικογένειας, τα προβλήματα και τις επακόλουθες συνέπειες τους και η ενδεχόμενη βοήθεια του κράτους:

### Προφίλ Πολύτεκνης Οικογένειας

1. Η ηλικία των γονέων κυμαίνεται από 35-60 ετών.
2. Η ηλικία των παιδιών κυμαίνεται από 6 έως 41 ετών (αγόρια και κορίτσι).
3. Δύο οικογένειες ασχολούνται κυρίως με αγροτικές εργασίες, μία οικογένεια έχει πατέρα συνταξιούχο και μητέρα ελεύθερη επαγγελματία, μία οικογένεια έχει πατέρα άνεργο και μητέρα ελεύθερη επαγγελματία, μία οικογένεια έχει πατέρα τραπεζικό υπάλληλο και μητέρα οικιακά και τέλος στην οικογένεια Αλβανικής καταγωγής είναι και οι δύο γονείς άνεργοι.
4. Τέλος το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα των οικογενειών κυμαίνεται από 900-2000.

### Προβλήματα και Συνέπειες

Χαρακτηριστική απάντηση σχετικά με τα προβλήματα και τις συνέπειές τους στην πολύτεκνη οικογένεια είναι η παρακάτω: «σαν πολύτεκνη μητέρα δυσκολεύομαι να παρέχω στα παιδιά μου τα απαραίτητα εφόδια για να έχουν τις ίσες ευκαιρίες που έχουν τα υπόλοιπα παιδιά. Στο τομέα της υγείας νιώθω πολύ ανασφάλεια καθώς το σύστημα υγείας έχει μεταβληθεί προς το χειρότερο. Για απλές επεμβάσεις πρέπει να

τρέχουμε στα μεγάλα αστικά κέντρα και αυτό έχει επιπλέον οικονομική επιβάρυνση στην οποία δεν μπορούμε να ανταπεξέλθουμε. Αυτά έχουν ως επακόλουθο την δημιουργία εντάσεων στο σπίτι που έχουν αντίκτυπο στην ψυχολογία των παιδιών μου. Όταν η οικογένεια αντιμετωπίζει προβλήματα στο σπίτι αυτό φαίνεται ακόμα και στις σχολικές επιδόσεις των παιδιών»

Επιγραμματικά λοιπόν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πολύτεκνες οικογένειες είναι η έλλειψη βασικών αναγκών, αδυναμία να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις, ανασφάλεια στον τομέα της υγείας και γενικότερα οικονομικά προβλήματα με επακόλουθο την αδυναμία παροχής επαρκούς εκπαίδευσης στα παιδιά.

Συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων είναι κυρίως οι εντάσεις στην οικογένεια και κατ' επέκταση στα παιδιά με αποτέλεσμα την ψυχολογική πίεση των παιδιών και τις κακές σχολικές τους επιδόσεις.

#### Παροχή βοήθειας από το Κράτος

Στην ερώτηση σχετικά με το ποιες ανάγκες – προβλήματα χρειάζονται να καλύψει το κράτος συμπεραίνουμε ότι οι απαιτήσεις των πολύτεκνων οικογενειών εστιάζονται κυρίως στο οικονομικό κομμάτι με αναφορές στην οικονομική στήριξη των οικογενειών με επιδόματα και συντάξεις, την αύξηση των ενδοσχολικών δραστηριοτήτων ώστε να απασχολούνται τα παιδιά και η οικογένεια να μην επιβαρύνεται επιπλέον οικονομικά και δωρεάν παροχή τροφίμων και δραστηριοτήτων για την απασχόληση των παιδιών, καθώς και δωρεάν εκδρομών και δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας για τα παιδιά. Επίσης γίνεται λόγος και την παροχή υπηρεσιών ψυχολογικής υποστήριξης.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

### ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Nicholas D., 2000. Η εξέλιξη του μεσαιωνικού κόσμου, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, σελ. 452, 602-611.

Γεώργας Δ., Berry J., Ohn W. Van De Vijver F., Kagitcibasi C. & Poortinga Ype H (2009). Πολιτισμοί και Οικογένειες: μια ψυχολογική μελέτη σε 30 χώρες. PSYCHOLOGY, 2009, 16 (1) p.p. 1-27

Δεσποτόπουλος Α., Πετράκου Σ., Ιωάννου Μ., Χριστοφιλοπούλου Ε., 2007. «Ρόλοι και Στερεότυπα στην Ελληνική Οικογένεια» Ευρωπαϊκός Επιχειρησιακός Όμιλος Α.Ε. Α.Σ. Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών - Έργο «Άλκηστις» - Κ.Π Equal (Β΄ κύκλος).

Δουμάνη – Χρηστέα Μ. (1989), *Η ελληνίδα μητέρα άλλοτε και σήμερα*, Κέδρος: Αθήνα.

Κατάκη Χ.Δ. (1984), *Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένεια*, Κέδρος: Αθήνα.

Κουλουγλιώτης Ν.Δ. (1995), *Κοινωνιολογία – Εισαγωγή στην επιστήμη της κοινωνιολογίας – Κοινωνιολογία της σύγχρονης Ελλάδας – Θέματα κοινωνιολογίας της παιδείας*, Σύγχρονη εκδοτική: Αθήνα.

Κυριακίδης Α.Π. (2000), *Η οικογενειακή σχέση*, Ελληνικά γράμματα: Αθήνα.

Λαμπρινή - Νινέττα Δ.Ζ. (1994), *Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο, Εισηγήσεις ολομελειών και ομάδων εργασίας από πανελλήνιο συνέδριο*, Επιτάλοφος: Αθήνα.

Μαράτου-Αλιπράντη Λ., 1999. Η οικογένεια στην Αθήνα: Οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές. Εκδόσεις : Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών , 2η Έκδοση

Μαρξ Κ. & Ένγκελς Φ. 1997. «Η Γερμανική Ιδεολογία, έκδ. Gutenberg

Μήλιου Γ. & Σπαθή Μ., 1984. Μαρξισμός και οικογένεια (Ο ολοκληρωτισμός της κυρίαρχης ιδεολογίας). Θέσεις, Τεύχος 6. Ιανουάριος - Μάρτιος .

Μουζακίτης Μ.Χ. - Ζαφείρης Γ.Α. – Ζαφείρη Ε.Α. (1999), *Οικογενειακή θεραπεία – Θεωρία και πρακτικές εφαρμογές*, Ελληνικά γράμματα: Αθήνα.

Μουσούρου Λ.Μ. (2002), (2003), *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*, Gutenberg: Αθήνα.

Μουσούρου Λ.Μ. (2005), *Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική*, Gutenberg: Αθήνα.

Νόβα - Καλτσούνη Χ. (2004), *Κείμενα κοινωνιολογίας του γάμου και της οικογένειας*, Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδάνος: Αθήνα.

Παπαϊωάννου Αφροδίτη 2007. Σχολικά Βοηθήματα Γυμνασίου. Α΄ Γυμνασίου. Εκδόσεις Σαββάλας.

Παπαχριστόπουλος Ν. και Σαμαρτζή Κ. (2009), *Οικογένεια και νέες μορφές συλλογικότητας*, Orportuna: Πάτρα.

Παρασκευόπουλος Ι.Ν. (1985), *Εξελικτική ψυχολογία Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση, τόμος 2 προσχολική ηλικία*, Ιδιωτική έκδοση: Αθήνα.

Ραμού-Χαφιιάδη Α., 1982. Από τη φυλετική στην πολιτική κοινωνία, Αθήνα,

Ρήγα Α.Β. και Συνεργάτες (2006), *Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για την οικογένεια σήμερα*, Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα.

#### ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

C.C. Harris, *The Family, An Introduction*, London 1970 ,σελ. 90.

N.W. Bell and E.F. Vogel (1995), *A Modern Introduction to the Family*, London,1995 σελ. 37-44.

Michael Hughes -Carolyn J. Kroehler (2007), *Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες*, Εκδόσεις Κριτική: Αθήνα.

#### ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Γεώργας Δ., 2010. Η Ελληνική Οικογένεια: Παρελθόν, παρόν και μέλλον.  
<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/family/f5.pdf>

Γεώργας Δ., 2012. Η Ελληνική Οικογένεια. Μέρος Α. Εκπαίδευση-Συμβουλευτική ενηλίκων και εφήβων. [http://blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2012/10/2\\_meros.pdf](http://blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2012/10/2_meros.pdf)

Michopoulou M., Karameris K., Kalaitzis M. (2012), *Greek family*, [Διαδίκτυο], Διαθέσιμο στο: <http://youth-time.org/rhodes-youth-forum/59-greek-family>

Κεδράκα, Κ. 2008. Μεθοδολογία λήψης συνέντευξης, διαθέσιμο στο: <https://docs.google.com/document/d/1Ns81KOsIEHm0PKruMXSgV-xe9gtye6Npp-x2KgROIbs/edit?hl=en>

Μάλλιος Β. (2009), Κατοχύρωση συμβίωσης ομοφύλων: ελληνική πραγματικότητα και ευρωπαϊκή διάσταση (ΕΣΔΑ), [Διαδίκτυο], Διαθέσιμο στο: [http://constitutionalism.gr/ast/cov/MA/MALLIOS\\_SymbiosiOmofylon\\_260802009.pdf](http://constitutionalism.gr/ast/cov/MA/MALLIOS_SymbiosiOmofylon_260802009.pdf)

Μαρξ Κ. 2002. "Το Κεφάλαιο" τ. Ι, σελ. 505-506, μτφ. Μαυρομάτης Π. [http://www.scribd.com/full/36946278?access\\_key=key-14nhnb0y9zuk4vnahwdp](http://www.scribd.com/full/36946278?access_key=key-14nhnb0y9zuk4vnahwdp)

Μηλιου Γ., και Σπαθή Μ., 1984. Μαρξισμός και οικογένεια (Ο ολοκληρωτισμός της κυρίαρχης ιδεολογίας) . Περιοδικό "Θέσεις", Τεύχος 6, περίοδος: Ιανουάριος – Μάρτιος. [http://www.theseis.com/index.php?option=com\\_content&task=view&id=78&Itemid=29](http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=78&Itemid=29)

Ρόζου Θ. (2008), Το σύμφωνο συμβίωσης, [Διαδίκτυο], Διαθέσιμο στο: <http://www.nomikosodigos.info/guide/simple-legal/166-2008-12-24-21-30-42.html>

Τσαούση Α. (2006), *Κοινωνιολογία των Έμφυλων Σχέσεων – Οικογένεια: οι βασικές μορφές*, [Διαδίκτυο], Διαθέσιμο στο: <http://old.phs.uoa.gr/~ahatzis/SGH18.pdf>

Φραγκούλης Ι., Καρατράντου Α., & Αλιμήσης Δ. 2011. Απόψεις Εκπαιδευτικών σε σχέση με την Αποτελεσματικότητα του εξ Αποστάσεως Προγράμματος Επιμόρφωσης στην Πρόληψη της Σχολικής Διαρροής. Η Περίπτωση του Προγράμματος 'School Inclusion' της Α.Σ.Παι.Τ.Ε. Πάτρας. 2ο Επιστημονικό Συνέδριο ΣΕΠ/ΑΣΠΑΙΤΕ "Τεχνολογικές Εξελίξεις και Διδακτικές Εφαρμογές στην ΤΕΕ. Καινοτομικές Δράσεις και Προοπτικές Ανάπτυξης", 16-17 Δεκεμβρίου. [www.aspete-sep.gr/praktika2synedriou/doc\\_download/3-029](http://www.aspete-sep.gr/praktika2synedriou/doc_download/3-029)

## ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

### Ποιοτική Έρευνα Πολύτεκτης Οικογένειας

#### 1<sup>η</sup> ερωτηθείσα γυναίκα που μένει σε χωριό της Πάτρας

##### Ερωτήσεις σχετικά με το Προφίλ της Πολύτεκτης Οικογένειας

1. Ποιά είναι η ηλικία των μελών της οικογένειάς σας;

Απάντηση: κορίτσι 28, κορίτσι 25, δίδυμα κορίτσια 18, μητέρα 50, πατέρας 60

2. Πόσα παιδιά έχετε;

Απάντηση: 4 παιδιά

3. Ποια είναι η οικογενειακή και επαγγελματική σας κατάσταση;

Απάντηση: έγγαμη, αγροτικές εργασίες, ανύπαντρα κορίτσια

4. Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας;

Απάντηση: το εισόδημα δεν ξεπερνά τα 1000 ευρώ

##### Ερωτήσεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκτης Οικογένειας, τις συνέπειες των προβλημάτων αυτών και η συμβολή του κράτους.

1. Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που αποτελεί την κυριότερη αιτία της πτώσης του δείκτη γονιμότητας και της δημογραφικής γήρανσης, προκαλεί διάφορα συνεπικύρα προβλήματα, όπως πρόβλημα βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων, στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης, διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αύξηση του εθνικού χρέους, κτλ. Ως ένας από τους καλύτερους τρόπους για την επίλυση όλων των πιο πάνω προβλημάτων θεωρείται η αύξηση της γεννητικότητας και συνεπακόλουθα και της γονιμότητας. Περισσότερες γεννήσεις αυξάνουν το εργατικό δυναμικό, δημιουργούν οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνουν τα εισοδήματα, αυξάνουν τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα, και συνεπώς και τις συνεισφορές στα συνταξιοδοτικά ταμεία. Ποια είναι η δική σας στάση όσον αφορά την ενθάρρυνση των Ελλήνων πολιτών για αύξηση της γονιμότητας; Ποια είναι τα προβλήματα εκείνα που αντιμετωπίζεται καθημερινά, και για τα οποία δεν θα

*ενθαρρύνετε τους συμπολίτες μας στο να κάνουν τρία, τέσσερα ή και περισσότερα παιδιά;*

Απάντηση: η στάση μου είναι θετική στην ενθάρρυνση των Ελλήνων για την αύξηση της γονιμότητας. Πρέπει να βοηθήσουμε τη χώρα μας σε αυτή τη δύσκολη περίοδο. Αυτό είναι το πρόβλημα όλης της Ευρώπης και όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά οι νέοι γονείς πρέπει να κάνουν παιδιά για να αυξηθούν τα παραπάνω.

2. Ποιες είναι οι συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων στην καθημερινότητα, τόσο τη δική σας όσο και των παιδιών σας;

Απάντηση: σαν πολύτεκνη μητέρα δυσκολεύομαι να παρέχω στα παιδιά μου τα απαραίτητα εφόδια για να έχουν τις ίσες ευκαιρίες που έχουν τα υπόλοιπα παιδιά. Στο τομέα της υγείας νιώθω πολύ ανασφάλεια καθώς το σύστημα υγείας έχει μεταβληθεί προς το χειρότερο. Για απλές επεμβάσεις πρέπει να τρέχουμε στα μεγάλα αστικά κέντρα και αυτό έχει επιπλέον οικονομική επιβάρυνση στην οποία δεν μπορούμε να ανταπεξέλθουμε. Αυτά έχουν ως επακόλουθο την δημιουργία εντάσεων στο σπίτι που έχουν αντίκτυπο στην ψυχολογία των παιδιών μου. Όταν η οικογένεια αντιμετωπίζει προβλήματα στο σπίτι αυτό φαίνεται ακόμα και στις σχολικές επιδόσεις των παιδιών.

3. Είναι σήμερα οι κρατικές δομές στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας επαρκής; Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζετε και για τα οποία θα έπρεπε να ζητήσετε βοήθεια από το κράτος;

Απάντηση: δεν είναι επαρκής. Τα προβλήματα είναι ότι δεν υπάρχει η οικονομική στήριξη έτσι ώστε η γυναίκα να μπορεί να μεγαλώνει τα παιδιά της, το σχολείο να προσφέρει και άλλες δραστηριότητες ώστε να απασχολούνται τα παιδιά και η οικογένεια να μην επιβαρύνεται επιπλέον. Καλύτερο σύστημα υγείας με περισσότερα κέντρα υγείας και ψυχολογική παροχή στήριξης στις πολύτεκνες οικογένειες για την μείωση των προβλημάτων που επιφέρει η οικονομική κρίση.

## **2<sup>η</sup> ερωτηθείσα γυναίκα από την Πάτρα**

Ερωτήσεις σχετικά με το Προφίλ της Πολύτεκνης Οικογένειας

1. Ποιά είναι η ηλικία των μελών της οικογένειάς σας;

Απάντηση: αγόρι 40, κορίτσι 38, αγόρι 35, κορίτσι 30, μητέρα 59, πατέρας 60

2. Πόσα παιδιά έχετε;

Απάντηση: 4 παιδιά

3. Ποια είναι η οικογενειακή και επαγγελματική σας κατάσταση;

Απάντηση: έγγαμη, πατέρας συνταξιούχος και μητέρα ελεύθερη επαγγελματίας,

Τα παιδιά παντρεμένα

4. Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας;

Απάντηση: κανονικό εισόδημα έως 2000 ευρώ

Ερωτήσεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκνης Οικογένειας, τις συνέπειες των προβλημάτων αυτών και η συμβολή του κράτους.

1. Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που αποτελεί την κυριότερη αιτία της πτώσης του δείκτη γονιμότητας και της δημογραφικής γήρανσης, προκαλεί διάφορα συνεπικουρα προβλήματα, όπως πρόβλημα βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων, στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης, διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αύξηση του εθνικού χρέους, κτλ. Ως ένας από τους καλύτερους τρόπους για την επίλυση όλων των πιο πάνω προβλημάτων θεωρείται η αύξηση της γεννητικότητας και συνεπακόλουθα και της γονιμότητας. Περισσότερες γεννήσεις αυξάνουν το εργατικό δυναμικό, δημιουργούν οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνουν τα εισοδήματα, αυξάνουν τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα, και συνεπώς και τις συνεισφορές στα συνταξιοδοτικά ταμεία. Ποια είναι η δική σας στάση όσον αφορά την ενθάρρυνση των Ελλήνων πολιτών για αύξηση της γονιμότητας; Ποια είναι τα προβλήματα εκείνα που αντιμετωπίζεται καθημερινά, και για τα οποία δεν θα ενθαρρύνετε τους συμπολίτες μας στο να κάνουν τρία, τέσσερα ή και περισσότερα παιδιά;

Απάντηση: είναι δύσκολοι καιροί και δεν υπάρχουν δουλειές και πώς να κάνεις παιδιά; Πώς να τους παρέχεις τα απαραίτητα; Πώς θα τα μεγαλώσεις; Τώρα οι νέοι γονείς κάνουν ένα παιδί και πάλι δύσκολα.



2. Ποιες είναι οι συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων στην καθημερινότητα, τόσο τη δική σας όσο και των παιδιών σας;

Απάντηση: Υπάρχει άγχος για το πώς θα τα καταφέρουμε, προβληματισμός και ανησυχία για το μέλλον των παιδιών, ένταση λόγω των οικονομικών προβλημάτων. Τα πράγματα καθημερινά δυσκολεύουν.

3. Είναι σήμερα οι κρατικές δομές στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας επαρκής; Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζετε και για τα οποία θα έπρεπε να ζητήσετε βοήθεια από το κράτος;

Απάντηση: οι κρατικές δομές δεν είναι σήμερα καθόλου επαρκείς πρέπει να ενισχύσουν περισσότερο τα πολύτεκνα επιδόματα, δωρεάν τρόφιμα, δωρεάν δραστηριότητες για την απασχόληση των παιδιών, δωρεάν εκδρομές. Όλα αυτά θα παρέχουν μια μικρή «βοήθεια» στους γονείς για να κάνουν τέταρτο και πέμπτο παιδί. Το κράτος φορολογεί μέχρι και τα παιδιά. Πως οι γονείς να ανταπεξέλθουν σε όλες τις υποχρεώσεις μιας οικογένειας και πόσο μάλλον μιας οικογένειας με τουλάχιστον 4 παιδιά που οι υποχρεώσεις και οι ανάγκες είναι μεγαλύτερες.

### **3<sup>ος</sup> ερωτηθείς άντρας από τη Πάτρα**

#### Ερωτήσεις σχετικά με το Προφίλ της Πολύτεκνης Οικογένειας

1. Ποιά είναι η ηλικία των μελών της οικογένειάς σας;

Απάντηση: αγόρι 27, αγόρι 21, αγόρι 19, αγόρι 17, μητέρα 47, πατέρας 49

2. Πόσα παιδιά έχετε;

Απάντηση: 4 παιδιά

3. Ποια είναι η οικογενειακή και επαγγελματική σας κατάσταση;

Απάντηση: έγγαμος, πατέρας άνεργος και μητέρα ελεύθερη επαγγελματίας,

Τα παιδιά ανύπαντρα

Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας;

Απάντηση: το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας είναι σε χαμηλό επίπεδο καθώς μόνο η μητέρα εργάζεται. Πριν κοπεί το πολύτεκνο επίδομα υπήρχε μια επιπλέον βοήθεια τώρα το μηνιαίο εισόδημα δεν ξεπερνά τα 900 ευρώ.

Ερωτήσεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκνης Οικογένειας, τις συνέπειες των προβλημάτων αυτών και η συμβολή του κράτους.

1. Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που αποτελεί την κυριότερη αιτία της πτώσης του δείκτη γονιμότητας και της δημογραφικής γήρανσης, προκαλεί διάφορα συνεπικύρα προβλήματα, όπως πρόβλημα βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων, στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης, διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αύξηση του εθνικού χρέους, κτλ. Ως ένας από τους καλύτερους τρόπους για την επίλυση όλων των πιο πάνω προβλημάτων θεωρείται η αύξηση της γεννητικότητας και συνεπακόλουθα και της γονιμότητας. Περισσότερες γεννήσεις αυξάνουν το εργατικό δυναμικό, δημιουργούν οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνουν τα εισοδήματα, αυξάνουν τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα, και συνεπώς και τις συνεισφορές στα συνταξιοδοτικά ταμεία. Ποια είναι η δική σας στάση όσον αφορά την ενθάρρυνση των Ελλήνων πολιτών για αύξηση της γονιμότητας; Ποια είναι τα προβλήματα εκείνα που αντιμετωπίζεται καθημερινά, και για τα οποία δεν θα ενθαρρύνετε τους συμπολίτες μας στο να κάνουν τρία, τέσσερα ή και περισσότερα παιδιά;

Απάντηση: τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε καθημερινά στην οικογένεια μου είναι αρκετά και κακώς που το λέω αλλά δεν θα ενθάρρυνα τους νέους γονείς να κάνουν πάνω από δυο παιδιά.

2. Ποιες είναι οι συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων στην καθημερινότητα, τόσο τη δική σας όσο και των παιδιών σας;

Απάντηση: τα προβλήματα είναι κυρίως οικονομικά καθώς το εισόδημα της γυναίκας μου δεν φθάνει κάποιες φορές να καλύψει λογαριασμούς με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα χρέη. Μόνο το ένα παιδί εργάζεται περιστασιακά και δεν είναι δυνατόν να μας βοηθήσει στις υποχρεώσεις. Μπορούμε να παρέχουμε στα παιδιά μας μόνο τα απαραίτητα τροφή και ρούχα. Για εκπαίδευση δεν γίνεται λόγος. Το ένα παιδί μου είναι στο στρατό και δεν μπορώ να του στέλνω όσα χρήματα χρειάζεται.

Πολλές φορές υπάρχει ένταση στο σπίτι καθώς δεν υπάρχουν χρήματα να προσφέρουμε στα παιδιά μας για μια ψυχαγωγική διασκέδαση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα κάποια ζευγάρια να καταλήγουν σε συνεχείς τσακωμούς και μετά σε χωρισμό.

3. Είναι σήμερα οι κρατικές δομές στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας επαρκής; Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζετε και για τα οποία θα έπρεπε να ζητήσετε βοήθεια από το κράτος;

Απάντηση: οι κρατικές δομές είναι αρκετά ελλιπείς παρά επαρκής. Αδυνατούμε να πληρώσουμε μηνιαίους λογαριασμούς που έχει κάθε οικογένεια όπως η ΔΕΗ, ο ΟΤΕ και τώρα και το χαράτσι. Πολλές φορές δεν έχουμε τη δυνατότητα να βγούμε για ψώνια στο σουπερ μάρκετ. Έτσι λοιπόν θα ζητούσα να επανέλθει πάλι το πολυτεχνικό επίδομα, να παρέχονται δωρεάν δραστηριότητες ψυχαγωγίας για τα παιδιά, δωρεάν τρόφιμα, δωρεάν διακοπές, δωρεάν παιδεία. Πιστεύω όλα αυτά θα αποτελούσαν ένα χέρι βοήθεια.

#### **4<sup>ος</sup> ερωτηθείς άντρας από την Πάτρα**

##### Ερωτήσεις σχετικά με το Προφίλ της Πολύτεκνης Οικογένειας

1. Ποιά είναι η ηλικία των μελών της οικογένειάς σας;

Απάντηση: αγόρι 41, κορίτσι 37, κορίτσι 30 , αγόρι 28, μητέρα 59, πατέρας 60

2. Πόσα παιδιά έχετε;

Απάντηση: 4 παιδιά

3. Ποια είναι η οικογενειακή και επαγγελματική σας κατάσταση;

Απάντηση: έγγαμος, πατέρας τραπεζικός υπάλληλος και μητέρα οικιακά

Τα παιδιά το πρώτο κορίτσι παντρεμένο

Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας;

Απάντηση: το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας είναι 1200 ευρώ.

##### Ερωτήσεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκνης Οικογένειας, τις συνέπειες των προβλημάτων αυτών και η συμβολή του κράτους.

1. Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που αποτελεί την κυριότερη αιτία της πτώσης του δείκτη γονιμότητας και της δημογραφικής γήρανσης, προκαλεί διάφορα συνεπικύρα προβλήματα, όπως πρόβλημα βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων, στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης, διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αύξηση του εθνικού χρέους, κτλ. Ως ένας από τους καλύτερους τρόπους για την επίλυση όλων των πιο πάνω προβλημάτων θεωρείται η αύξηση της γεννητικότητας και συνεπακόλουθα και της γονιμότητας. Περισσότερες γεννήσεις αυξάνουν το εργατικό δυναμικό, δημιουργούν οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνουν τα εισοδήματα, αυξάνουν τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα, και συνεπώς και τις συνεισφορές στα συνταξιοδοτικά ταμεία. Ποια είναι η δική σας στάση όσον αφορά την ενθάρρυνση των Ελλήνων πολιτών για αύξηση της γονιμότητας; Ποια είναι τα προβλήματα εκείνα που αντιμετωπίζεται καθημερινά, και για τα οποία δεν θα ενθαρρύνετε τους συμπολίτες μας στο να κάνουν τρία, τέσσερα ή και περισσότερα παιδιά;

Απάντηση: δεν υπάρχει ενθάρρυνση και θετική στάση για να γεννήσουν οι νέοι πολλά παιδιά,. Το κράτος επιβαρύνει τους νέους όταν έχουν παιδιά και δεν τους βοηθά για δεύτερο καν παιδί και μένουν μόνο στο πρώτο.

2. Ποιες είναι οι συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων στην καθημερινότητα, τόσο τη δική σας όσο και των παιδιών σας;

Απάντηση: οι περισσότεροι πολύτεκνοι είναι πλέον άνεργοι. Το κράτος δεν παρέχει πλέον τίποτα. Η καθημερινότητα είναι ότι στερείσαι τα πάντα και δεν μπορείς να ανταπεξέλθεις στη μόρφωση και στις δραστηριότητες των παιδιών. Βοηθάω τα παιδιά μου οικονομικά γιατί και αυτά τα βγάζουν δύσκολα πέρα. Το άγχος της καθημερινότητας και πως θα ανταπεξέλθεις σε όλα αυτά που γίνονται σε πνίγουν και ειδικά τους νέους. Οι συνέπειες που έχει η οικογένεια είναι εντάσεις και δεν γίνεται να είσαι καλά ως ζευγάρι αφού έχεις προβλήματα και όχι το μυαλό να κρατήσεις μια οικογένεια. Συνήθως από ότι έχω ακούσει τα περισσότερα ζευγάρια χωρίζουν και έχουμε και περισσότερες αυτοκτονίες.

3. Είναι σήμερα οι κρατικές δομές στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας επαρκής; Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζετε και για τα οποία θα έπρεπε να ζητήσετε βοήθεια από το κράτος;

Απάντηση: δεν υπάρχουν κρατικές δομές και δεν ενθαρρύνουν τους νέους με διάφορα επιδόματα. Κάποιοι πουλούν τα πάντα από αυτοκίνητα μέχρι και τα σπίτια τους για να ζήσουν. Η πόλη είναι πιο σκληρή γιατί στην πόλη δεν μπορείς να φυτέψεις κάτι να φας ενώ στο χωριό κάτι θα βρεις. Θα σε βοηθήσει και ο γείτονας σου ενώ στην πόλη όχι. Έτσι πρέπει να έχει ο κόσμος να φάει και αυτό είναι το πιο σημαντικό να έχει. Το φαγητό. Μετά να βοηθήσει και τα νέα παιδιά να μην μεταναστεύσουν στο εξωτερικό για δουλειά αλλά να βρουν εδώ να σπουδάσουν και να δουλέψουν για να μην μαραζώσει η Ελλάδα.

### **5<sup>η</sup> ερωτηθείσα γυναίκα από την Πάτρα αλλά κατάγονται από την Αλβανία**

#### Ερωτήσεις σχετικά με το Προφίλ της Πολύτεκνης Οικογένειας

1. Ποιά είναι η ηλικία των μελών της οικογένειάς σας;

Απάντηση: κορίτσι 16, κορίτσι 15, κορίτσι 9, κορίτσι 8, κορίτσι 6, μητέρα 38, πατέρα 41

2. Πόσα παιδιά έχετε;

Απάντηση: 5 παιδιά

3. Ποια είναι η οικογενειακή και επαγγελματική σας κατάσταση;

Απάντηση: έγγαμη, πατέρας και μητέρα άνεργοι

4. Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας;

Απάντηση: δεν υπάρχει εισόδημα εκτός και αν βρουν καμία περιστασιακή δουλειά οι γονείς.

#### Ερωτήσεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκνης Οικογένειας, τις συνέπειες των προβλημάτων αυτών και η συμβολή του κράτους.

1. Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που αποτελεί την κυριότερη αιτία της πτώσης του δείκτη γονιμότητας και της δημογραφικής γήρανσης, προκαλεί διάφορα συνεπικύρα προβλήματα, όπως πρόβλημα βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων, στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης, διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αύξηση του εθνικού χρέους, κτλ. Ως ένας από τους καλύτερους τρόπους για την επίλυση όλων των πιο πάνω προβλημάτων θεωρείται η αύξηση της

γεννητικότητα και συνεπακόλουθα και της γονιμότητας. Περισσότερες γεννήσεις αυξάνουν το εργατικό δυναμικό, δημιουργούν οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνουν τα εισοδήματα, αυξάνουν τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα, και συνεπώς και τις συνεισφορές στα συνταξιοδοτικά ταμεία. Ποια είναι η δική σας στάση όσον αφορά την ενθάρρυνση των Ελλήνων πολιτών για αύξηση της γονιμότητας; Ποια είναι τα προβλήματα εκείνα που αντιμετωπίζεται καθημερινά, και για τα οποία δεν θα ενθαρρύνετε τους συμπολίτες μας στο να κάνουν τρία, τέσσερα ή και περισσότερα παιδιά;

Απάντηση: δεν υπάρχουν δουλειές. Τα πράγματα είναι πιο δύσκολα στην καθημερινότητα και δεν είναι να κάνεις πολλά παιδιά τώρα. Καλύτερα να μην κάνουν 4 και 5 παιδιά όπως εγώ αφού δεν γίνεται να τους δώσουν να φάνε τώρα πια. Εμείς κάποιες φορές δεν μπορούμε να πληρώσουμε τους λογαριασμούς μας αλλά και δεν έχουμε φαγητό να φάμε.

2. Ποιες είναι οι συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων στην καθημερινότητα, τόσο τη δική σας όσο και των παιδιών σας;

Απάντηση: Τσακωνόμαστε με τον άντρα μου και κάποιες φορές δεν μπορούμε να δώσουμε στα παιδιά μας να φάνε στο σχολείο. Φοβόμαστε μην πάθουν κάτι αυτά και μετά εμείς.

3. Είναι σήμερα οι κρατικές δομές στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας επαρκής; Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζετε και για τα οποία θα έπρεπε να ζητήσετε βοήθεια από το κράτος;

Απάντηση: όχι δεν είναι επαρκής. Τα επιδόματα είναι χαμηλά και τώρα τα έκοψαν τελείως. Δεν μας δίνουν τουλάχιστον τρόφιμα. Χρειαζόμαστε φαγητό και υποστήριξη για τα καθημερινά προβλήματα μας. Θέλουμε τα παιδιά μας να σπουδάσουν αλλά η παιδεία δεν είναι δωρεάν πια και δεν γίνεται ενισχυτική διδασκαλία. Αυτά αν γίνονταν καλά θα ήταν.

4. Θα επιστρέφατε στην Αλβανία; (έξτρα ερώτηση)

Ναι οι περισσότεροι από εμάς αυτό κάνουν. Και εκεί δύσκολα είναι όμως. Δεν συμφωνούν και τα παιδιά μας γιατί εδώ γεννήθηκαν και έχουν συνηθίσει εδώ. Δεν ξέρουν και καλά την γλώσσα μας.

## 6<sup>η</sup> ερωτηθείσα γυναίκα από χωριό της Πάτρας, Τριταία

### Ερωτήσεις σχετικά με το Προφίλ της Πολύτεκνης Οικογένειας

1. Ποιά είναι η ηλικία των μελών της οικογένειάς σας;

Απάντηση: αγόρι 15, κορίτσι 14, αγόρι 12, κορίτσι 6, μητέρα 35, πατέρας 50

2. Πόσα παιδιά έχετε;

Απάντηση: 4 παιδιά

3. Ποια είναι η οικογενειακή και επαγγελματική σας κατάσταση;

Απάντηση: έγγαμη, πατέρας και μητέρα αγροτικές εργασίες

4. Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας;

Απάντηση: χαμηλό εισόδημα

### Ερωτήσεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκνης Οικογένειας, τις συνέπειες των προβλημάτων αυτών και η συμβολή του κράτους.

1. Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που αποτελεί την κυριότερη αιτία της πτώσης του δείκτη γονιμότητας και της δημογραφικής γήρανσης, προκαλεί διάφορα συνεπικουρα προβλήματα, όπως πρόβλημα βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων, στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης, διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αύξηση του εθνικού χρέους, κτλ. Ως ένας από τους καλύτερους τρόπους για την επίλυση όλων των πιο πάνω προβλημάτων θεωρείται η αύξηση της γεννητικότητας και συνεπακόλουθα και της γονιμότητας. Περισσότερες γεννήσεις αυξάνουν το εργατικό δυναμικό, δημιουργούν οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνουν τα εισοδήματα, αυξάνουν τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα, και συνεπώς και τις συνεισφορές στα συνταξιοδοτικά ταμεία. Ποια είναι η δική σας στάση όσον αφορά την ενθάρρυνση των Ελλήνων πολιτών για αύξηση της γονιμότητας; Ποια είναι τα προβλήματα εκείνα που αντιμετωπίζεται καθημερινά, και για τα οποία δεν θα ενθαρρύνετε τους συμπολίτες μας στο να κάνουν τρία, τέσσερα ή και περισσότερα παιδιά;

Απάντηση: το χαμηλό εισόδημα και λόγω της κρίσης δεν είναι να κάνουν πολλά παιδιά οι νέοι σήμερα. Δεν μπορούν να καλυφθούν οι βασικές ανάγκες σε φαγητό και ρούχα μετά τη μείωση των μισθών και των συντάξεων.

2. Ποιες είναι οι συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων στην καθημερινότητα, τόσο τη δική σας όσο και των παιδιών σας;

Απάντηση: πολλές φορές υπάρχει άγχος και ένταση όταν το εισόδημα του μήνα δεν είναι αρκετό για την κάλυψη των αναγκών με αποτέλεσμα να υπάρχουν φωνές και καυγάδες κάποιες φορές.

3. Είναι σήμερα οι κρατικές δομές στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας επαρκής; Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζετε και για τα οποία θα έπρεπε να ζητήσετε βοήθεια από το κράτος;

Απάντηση: δεν είναι αρκετό ότι κάνει το κράτος και θα έπρεπε να μας δίνουν παραπάνω επιδόματα. Και να μας δίνουν και άλλα γιατί τα παιδιά μας πρέπει να κάνουν κάτι με το σχολείο, δηλαδή να σπουδάσουν δωρεάν και να μην τρέχουν στα φροντιστήρια αφού δεν υπάρχουν λεφτά.

## **7<sup>η</sup> ερωτηθείσα γυναίκα που μένει σε χωριό της Πάτρας**

### Ερωτήσεις σχετικά με το Προφίλ της Πολύτεκνης Οικογένειας

1. Ποιά είναι η ηλικία των μελών της οικογένειάς σας;

Απάντηση: Αγόρι 29 ετών, αγόρι 27 ετών, αγόρι 25 ετών, κορίτσι 23 ετών, κορίτσι 23 ετών.

2. Πόσα παιδιά έχετε;

Απάντηση: 5 παιδιά

3. Ποια είναι η οικογενειακή και επαγγελματική σας κατάσταση;



Απάντηση: είμαστε πολύτεκνη οικογένεια με 5 άγαμα τέκνα. Η ηλικία μου είναι 49 ετών και ο σύζυγος μου 54 ετών. Η επαγγελματική μου κατάσταση είναι ιδιωτικός υπάλληλος και του συζύγου συνταξιούχος . Ζούμε στη πόλη.

4. Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας;

Απάντηση: το εισόδημα δεν ξεπερνά τα 1000 ευρώ

Ερωτήσεις σχετικά με τα προβλήματα της Ελληνικής Πολύτεκνης Οικογένειας, τις συνέπειες των προβλημάτων αυτών και η συμβολή του κράτους.

4. Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που αποτελεί την κυριότερη αιτία της πτώσης του δείκτη γονιμότητας και της δημογραφικής γήρανσης, προκαλεί διάφορα συνεπικύρα προβλήματα, όπως πρόβλημα βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων, στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης, διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αύξηση του εθνικού χρέους, κτλ. Ως ένας από τους καλύτερους τρόπους για την επίλυση όλων των πιο πάνω προβλημάτων θεωρείται η αύξηση της γεννητικότητας και συνεπακόλουθα και της γονιμότητας. Περισσότερες γεννήσεις αυξάνουν το εργατικό δυναμικό, δημιουργούν οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνουν τα εισοδήματα, αυξάνουν τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα, και συνεπώς και τις συνεισφορές στα συνταξιοδοτικά ταμεία. Ποια είναι η δική σας στάση όσον αφορά την ενθάρρυνση των Ελλήνων πολιτών για αύξηση της γονιμότητας; Ποια είναι τα προβλήματα εκείνα που αντιμετωπίζεται καθημερινά, και για τα οποία δεν θα ενθαρρύνετε τους συμπολίτες μας στο να κάνουν τρία, τέσσερα ή και περισσότερα παιδιά;

Απάντηση: κάθε πολύτεκνη οικογένεια σίγουρα αντιμετωπίζει προβλήματα καθημερινά ,άλλες πιο σημαντικά και άλλες όχι. Εμείς σα πολύτεκνη οικογένεια αντιμετωπίζουμε τόσο οικονομικά όσο και οικογενειακά προβλήματα. Το μηνιαίο εισόδημα δεν επαρκεί μερικές φορές για την κάλυψη κάποιων λογαριασμών και ακόμη για την αγορά τροφής με αποτέλεσμα να αναβάλλουμε την επίσκεψη μας στο σούπερ μάρκετ περνώντας με ότι υπάρχει στο σπίτι μέχρι πάλι να πληρωθούμε. Έχουμε φτάσει και σε σημείο να δανειστούμε χρήματα ακόμη και να αγοράσουμε τρόφιμα πληρώνοντας τα αργότερα. Το πρόβλημα αυτό είναι πιο έντονο το τελευταίο καιρό καθώς κόπηκαν και τα πολυτεχνικά εισοδήματα. Επιπλέον υπάρχει καθημερινή

ένταση και τσακωμοί μέσα στο σπίτι καθώς τα παιδιά ζητούν χρήματα για ψυχαγωγία και εμείς αδυνατούμε να τους τα προσφέρουμε. Έτσι λοιπόν δεν θα ενθάρρυνα τους συμπολίτες μου να κάνουν τέσσερα η πέντε παιδιά αν δεν θα έχουν την οικονομική άνεση και λέγοντας οικονομική άνεση εννοώ να έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν στα παιδιά τους τροφή ένδυση ,διασκέδαση.

5. Ποιες είναι οι συνέπειες των παραπάνω προβλημάτων στην καθημερινότητα, τόσο τη δική σας όσο και των παιδιών σας;

Απάντηση: οι συνέπειες των παραπάνω δημιουργούν ανησυχία ,άγχος και στεναχώρια σε εμάς του γονείς για το μέλλον των παιδιών μας. Δεν υπάρχει όρεξη και είμαστε πιο ευάλωτοι στους τσακωμούς. Βλέπουμε τα παιδιά μας κακόκεφα και αυτό μας πληγώνει. Στα παιδιά έχει αντίκτυπο στην ψυχολογία τους. Είναι αρκετά στεναχωρημένα ,δεν έχουν διάθεση για τίποτα. Δεν έχουν την δυνατότητα να βγαίνουν με τους φίλους τους να διασκεδάζουν όποτε το επιθυμούν , δεν μπορούν να αγοράσουν κάτι το οποίο τους αρέσει.

6. Είναι σήμερα οι κρατικές δομές στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας επαρκής; Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζετε και για τα οποία θα έπρεπε να ζητήσετε βοήθεια από το κράτος;

Απάντηση: Οι κρατικές δομές είναι ελλείπεις. Θα ήθελα το κράτος να παρέχει περισσότερες ευκαιρίες στις πολύτεκνες οικογένειες στο τομέα της εργασίας και ειδικά στα παιδιά. Από τα παιδιά μου μόνο ο μεγαλύτερος εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα και πολλές φορές δεν πληρώνεται. Ακόμη θα ήθελα να επαναφέρουν το εισόδημα της πολυτεκνίας καθώς για εμάς ήταν πολύ σημαντικό. Δωρεάν τρόφιμα και ψυχαγωγία. Μείωση σε λογαριασμούς και ακόμα καλύτερα απαλλαγή έτσι ώστε να έχουμε χρήματα για τις προσωπικές ανάγκες (διασκέδαση ,ένδυση κ.α.).